

CENTRUM PRO PÉČI O MOKŘADY
A VODU V KRAJINĚ

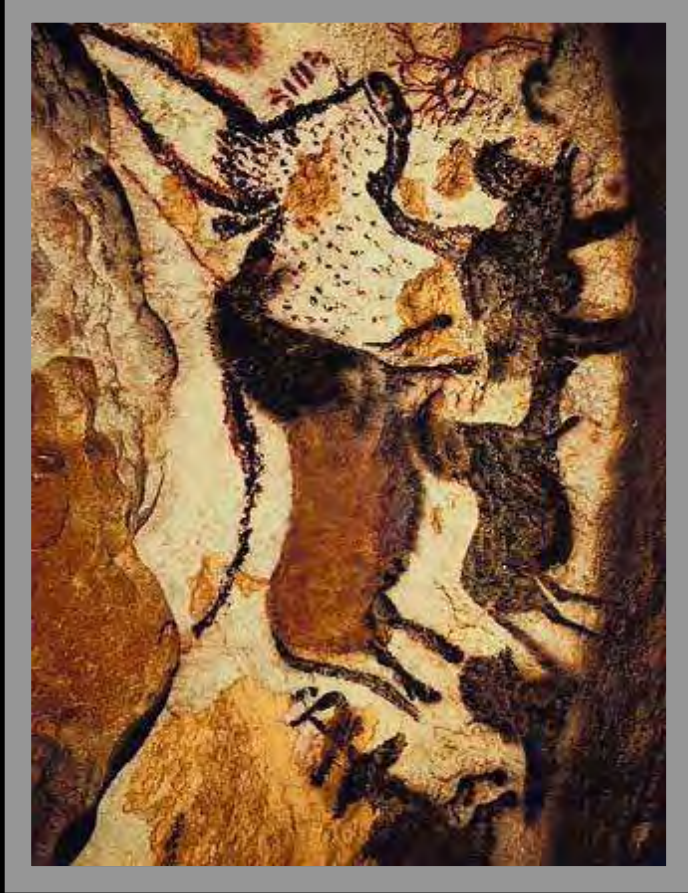
VODA V KRAJINĚ

Jan POKORNÝ
ENKI, o.p.s. - Třeboň

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY

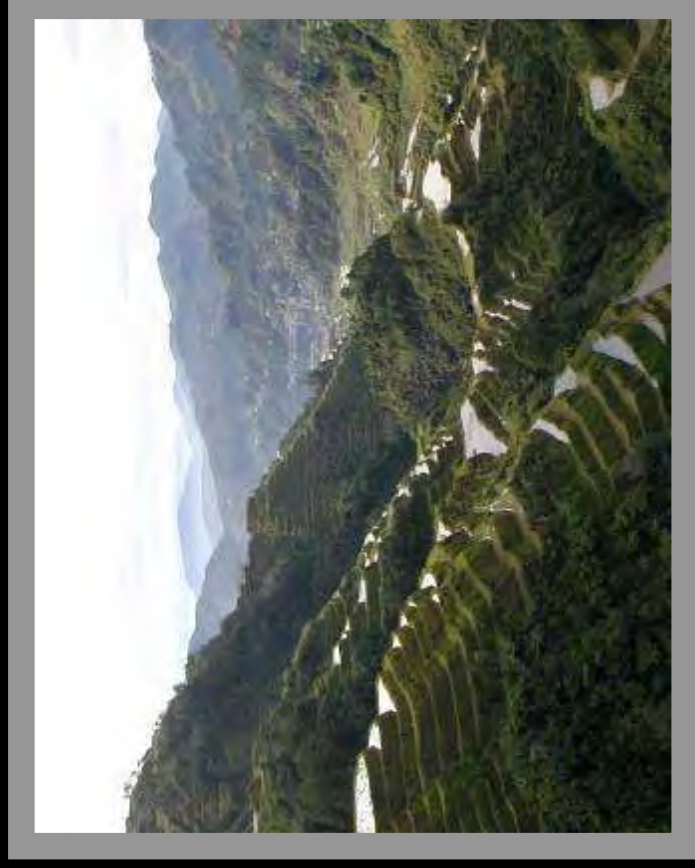
**Lovec sběrač –
2 miliony let**

Domestikace zvířat:

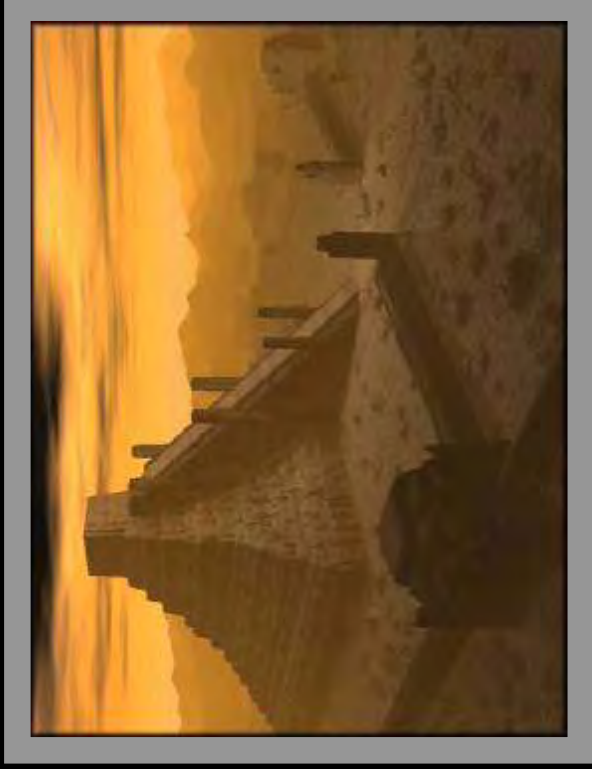
- pes (před 50 000 lety)
- prase (před 10 000 lety)
- koza (před 8 000 lety)

PRVNÍ PLODINY

Blízký a Stř. Východ
pšenice a ječmen

Čína a JV Ásie
proso a rýže

SUMER a MEZOPOTÁMIE

(Irák, Jordánsko, Sýrie)

až 7 000 let př.n.l.

Zavlažovací
systémy

Vyčerpání krajiny,
zasolení

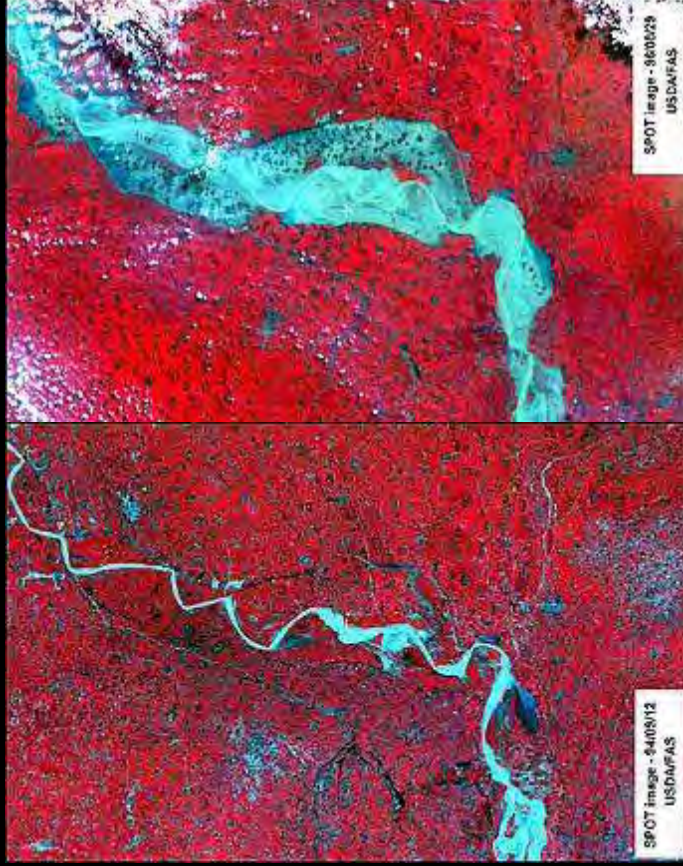
Eridu

(sídlo boha ENKI)

SUMER a MEZOPOTÁMIE
(Irák, Jordánsko, Sýrie)
ZAVLAŽOVACÍ KANÁLY

**ČÍNA
(Žlutá řeka)**

Odlesnění

Eroze

Povodně

ŘECKO

**Současná krajina
výsledek zemědělství**

ODVODNĚNÁ KRAJINA

↑
Těžba surovin

Lidská sídla ↗

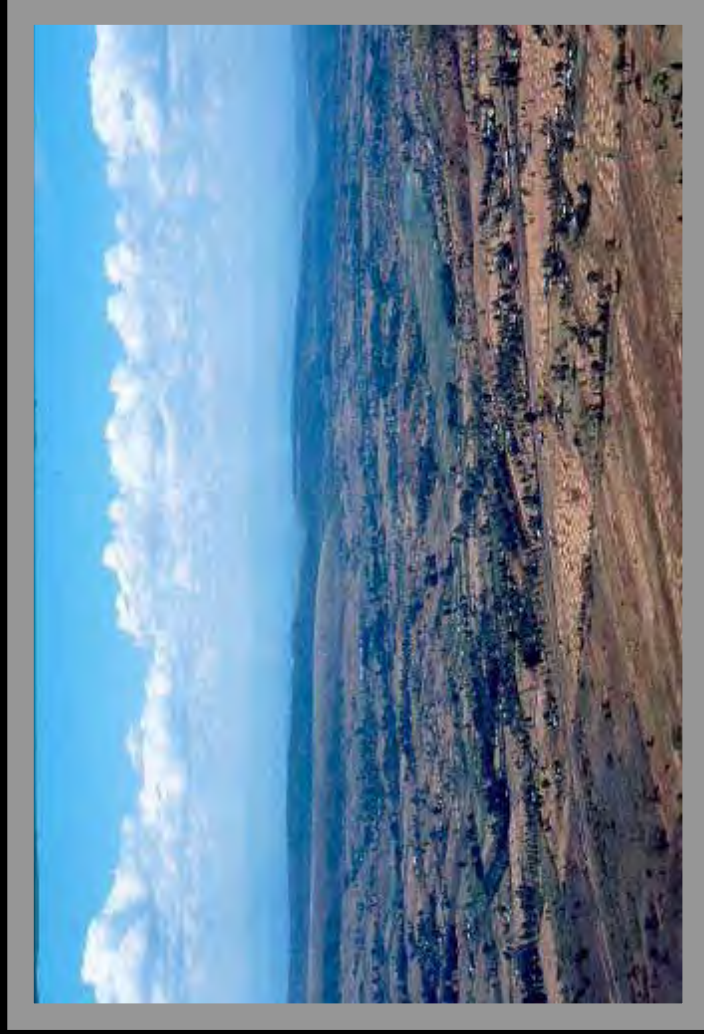

MODERNÍ STEP

↑
Čechy

Keňa ↑

PASTVA

↑
Střední Ásie

↑
Austrálie

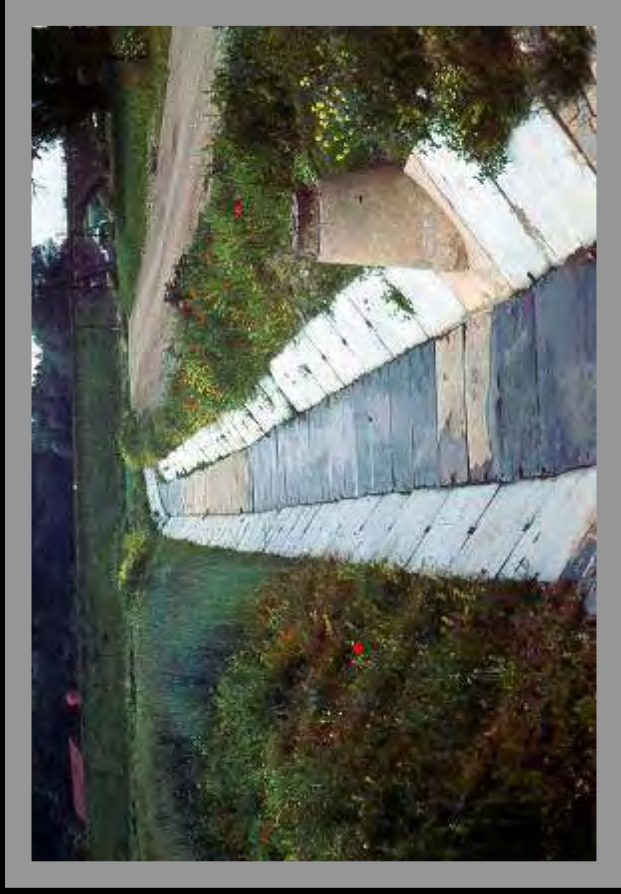
RAŠELINIŠTĚ

↑
Přirozené

↑
Těžba

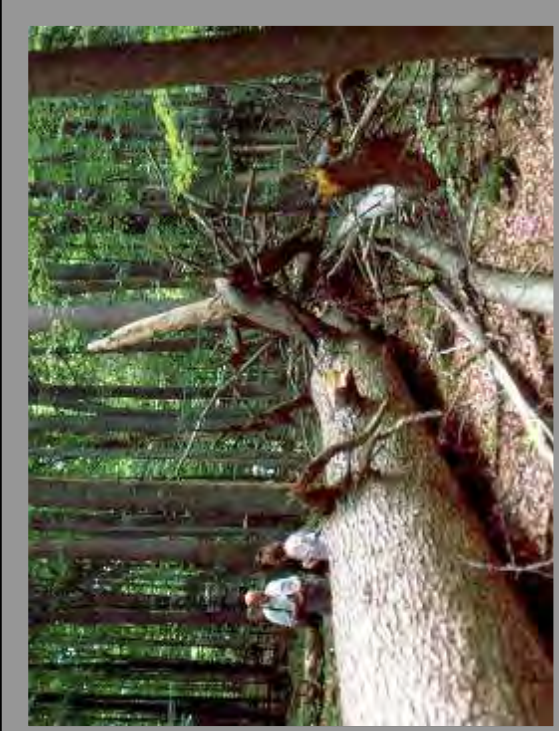
ODVODNĚNÍ KRAJINY

VODA V KRAJINĚ

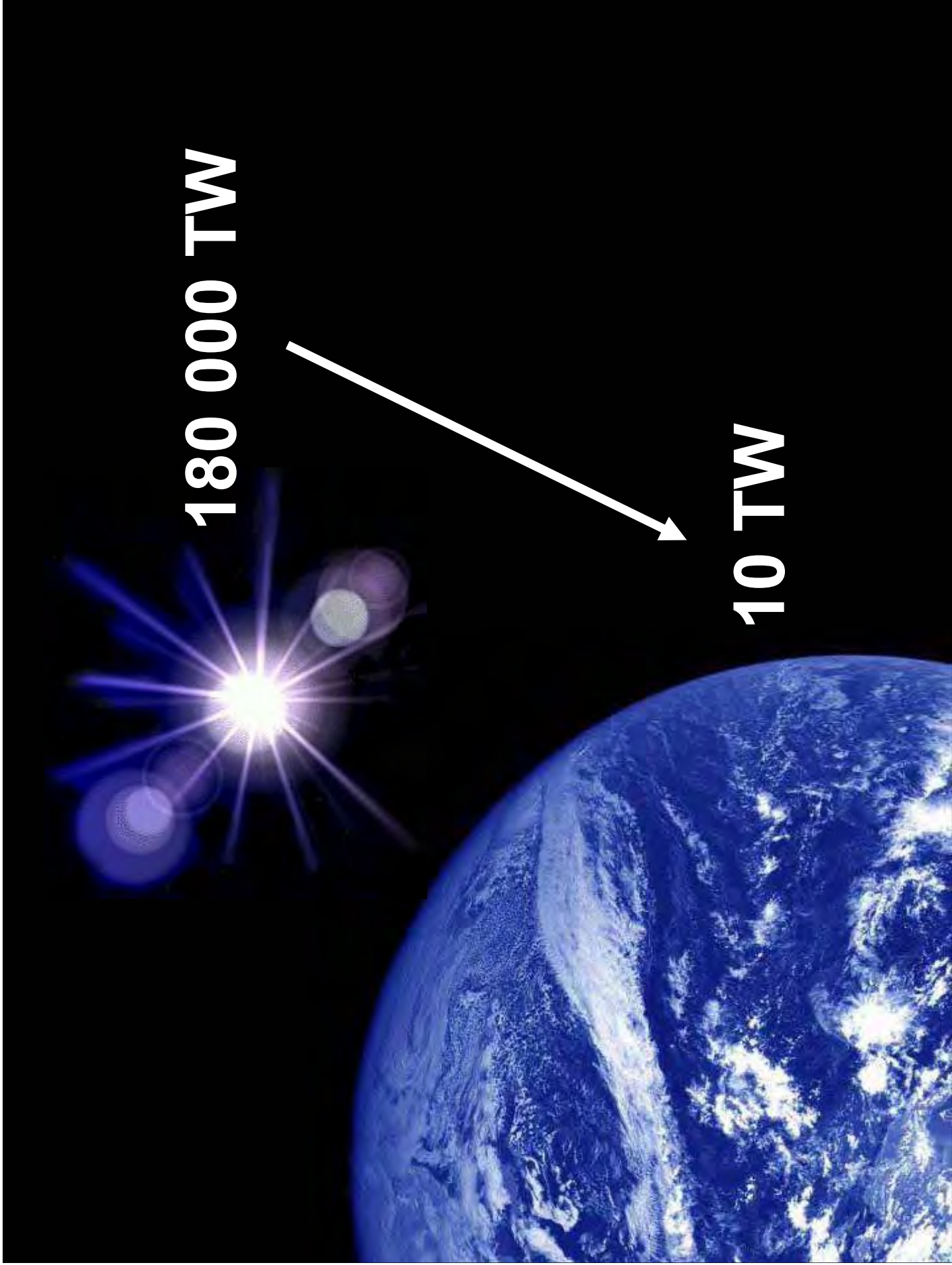
PRALES

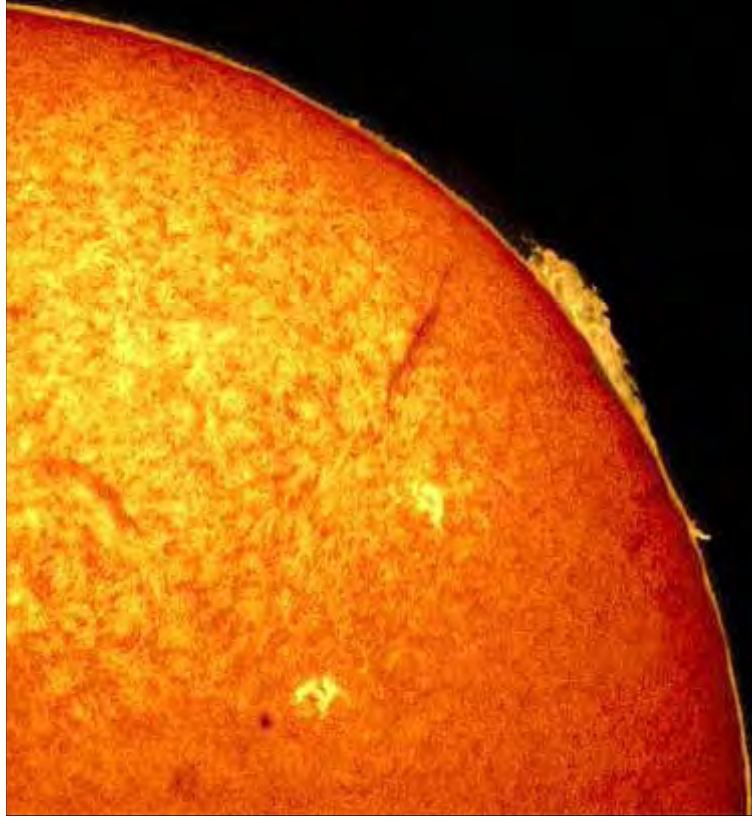

Klimax

180 000 TW

10 TW

SLUNCE

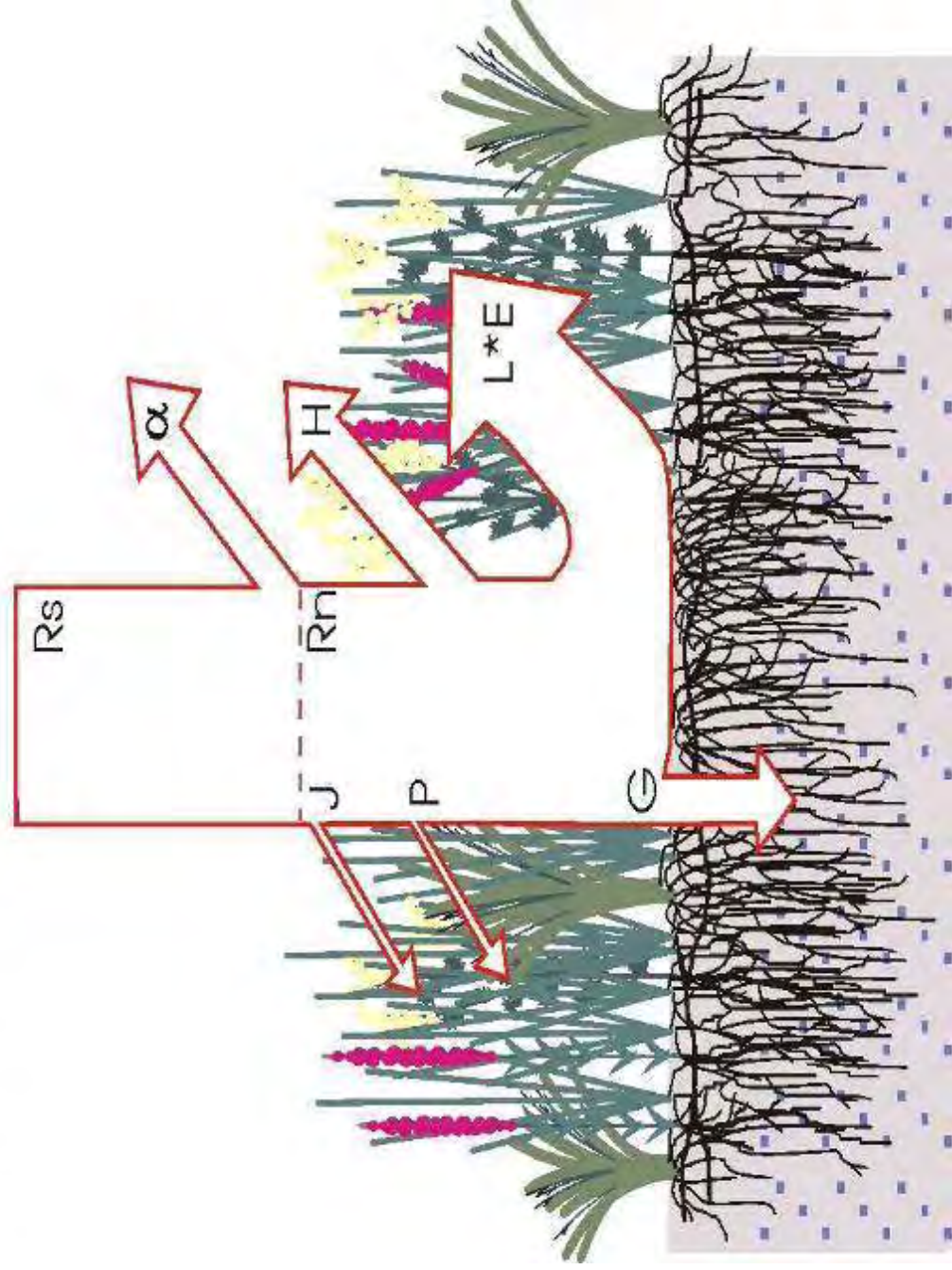
5 mld. let

Uvolňovaná energie

$3,8 \times 10^{26}$ J / sec.

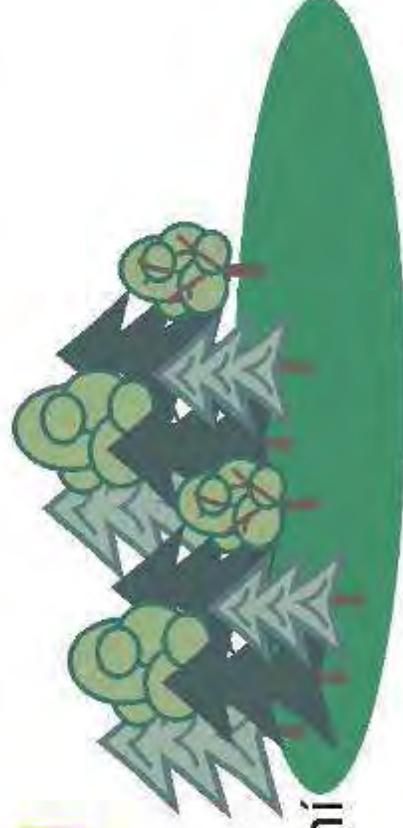
- Rs - Globální záření
- Rn - Čisté záření
- α - Odraz (albedo)
- H - Uvolněné pocitové teplo
- L x E - Skupenské teplo x Evapotranspirace
- G - Tok tepla do půdy
- P - Fotosyntéza
- J - Akumulované teplo v biomase

V našich podmínkách dopadne na 1m²
1000 - 1200 kWh za rok.

99 % energie se spotřebuje
na odraz, ohřev a výpar vody.

Pouze necelé 1 %
z dopadající sluneční
energie se naváže
v biomase, která
běžně za rok vytvoří
0,5 - 1 kg/m².

Jeden kilogram biomasy (sušiny)
obsahuje 4 - 5 kWh, tedy pouze 0,5%
energie, která dopadla za rok na porost.

0 - 1000 $W \cdot m^{-2}$

tok sluneční energie

≈

DENNÍ PŘÍKON SLUNEČNÍ ENERGIE

6 $kWh \cdot m^{-2}$

TEPLO

60 - 70 %

VÝPAR

70 - 80 %

TEPLO
5 - 10 %

ODRAZ
5 - 15 %

VÝPAR
10 - 20 %

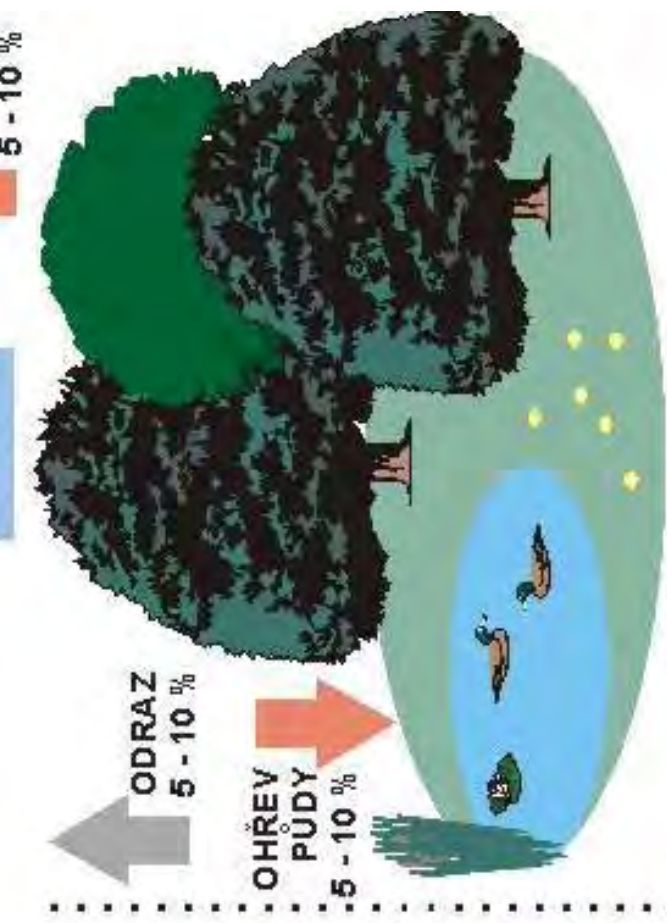
ODRAZ
5 - 10 %

OHŘEV PŮDY
5 - 10 %

OHŘEV
PŮDY
5 - 10 %

ODVODNĚNÁ PLOCHA

RYBNÍK, LOUKA, LES,
KRAJINA S DOSTÁTKEM VODY

Strom o průměru koruny 10 m vydá transpirací (výparem) 400 l vody za den

Do vodní páry se váže okolo 70% sluneční energie (280 kWh)

Na 1 m² dopadne za den 4-6 kWh.

Na průmět koruny stromu 80 m² dopadne za den 450 kWh sluneční energie

Odrazem, přeměnou na teplo a tokem tepla do půdy se spotřebuje okolo 30% (160 kWh)

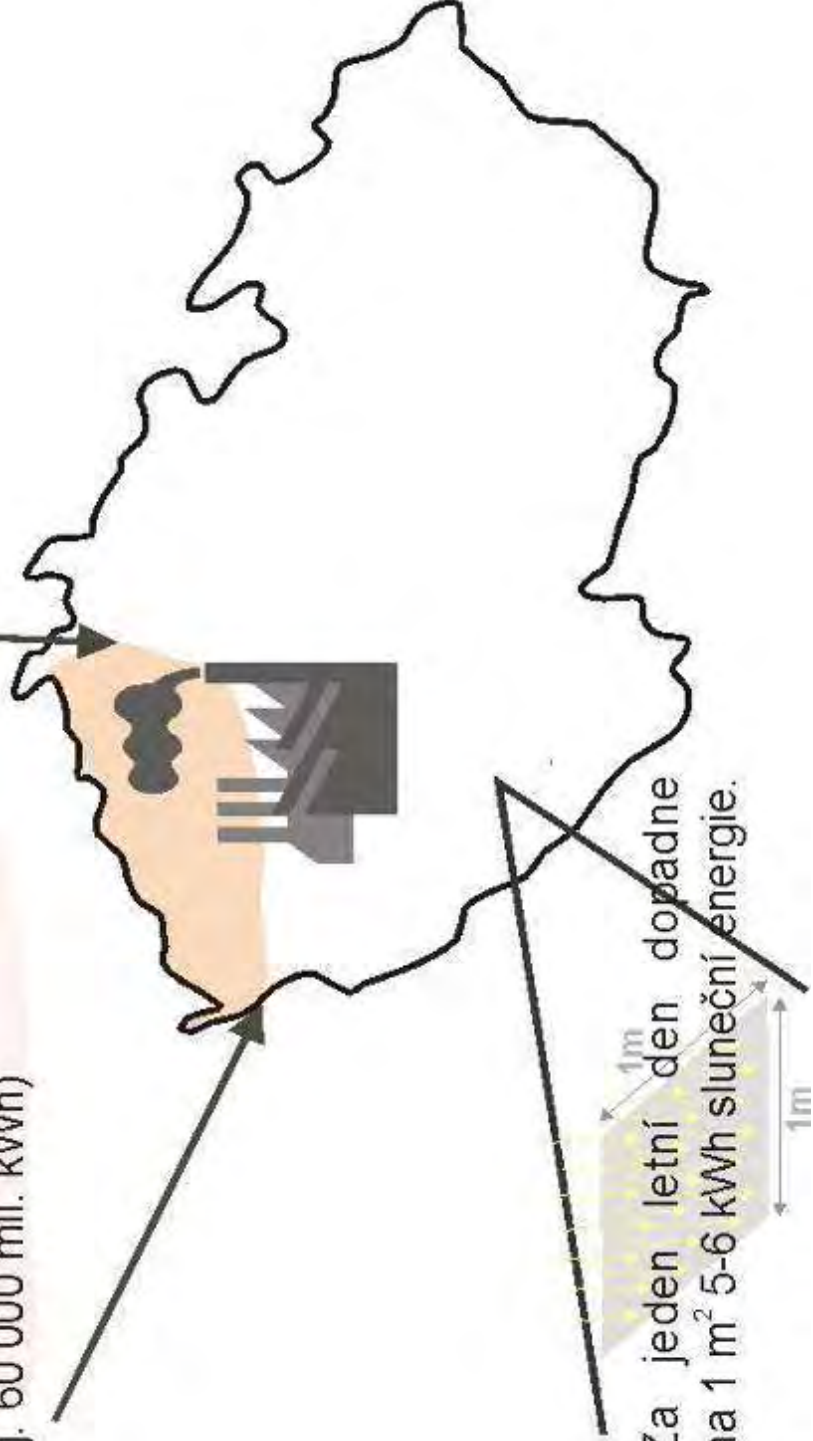
Fotosyntézou se váže méně než 1% dopadající sluneční energie (2 - 4 kWh)

Jediný velký strom dostatečně zásobený vodou v létě chladí výkonem 20-30 kW.

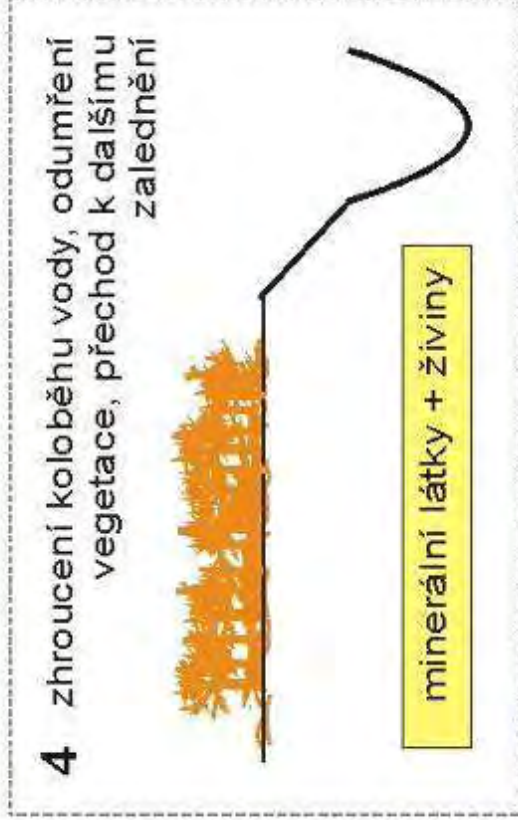
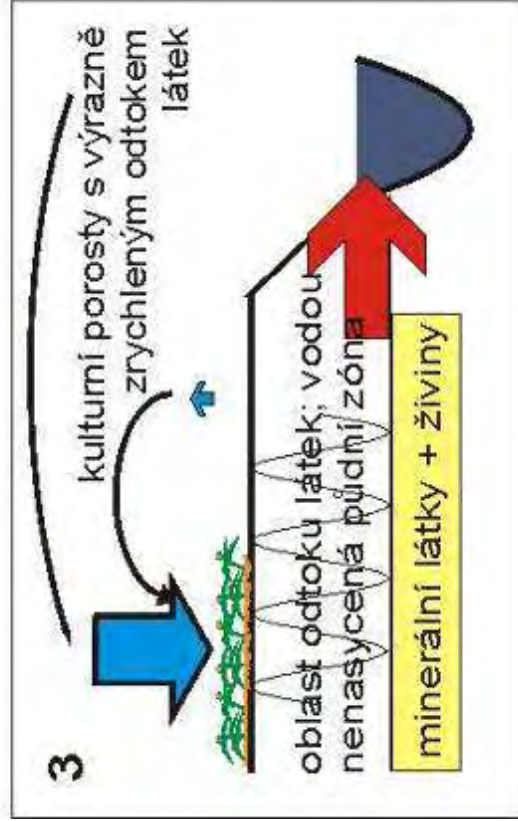
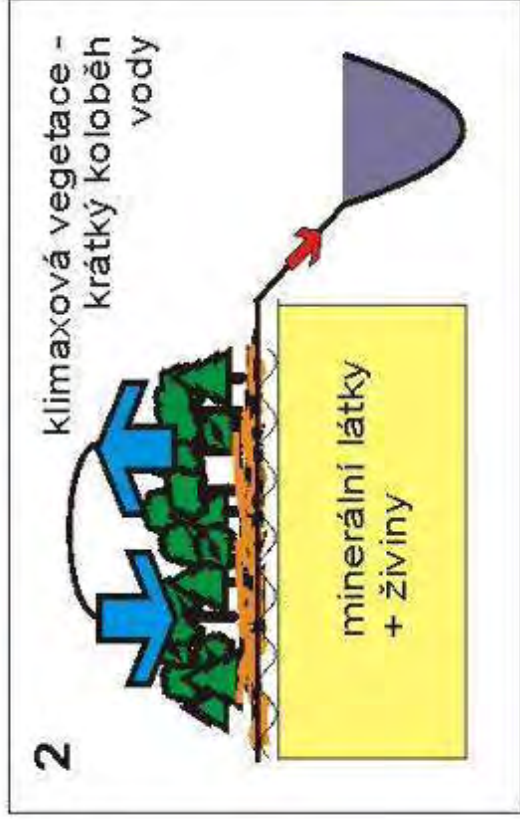
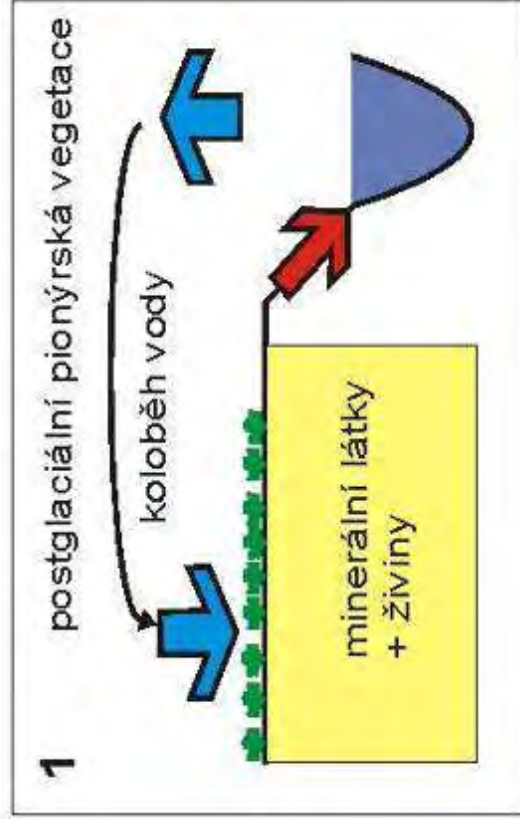
Na území ČR bylo odvodněno a rekultivováno přibližně **10 000 km²**.
Na stejnou plochu dopadne za **1 průměrný letní den** stejné množství energie, které v ČR vyprodukují všechny elektrárny za celý rok.
(tj. 60 000 mil. kWh)

Za den vyrobí naše elektrárny tolik energie (165 000 MWh) kolik dopadne za slunečný den na cca 33 km².

Za jeden letní den dopadne na 1 m² 5-6 kWh sluneční energie.

Koloběh vody a odtok látek v různých stádiích vývoje krajiny od posledního zalednění

MOSTECKÁ PÁNEV

KRUŠNÉ
HORY

LITVÍNŮV

MOST

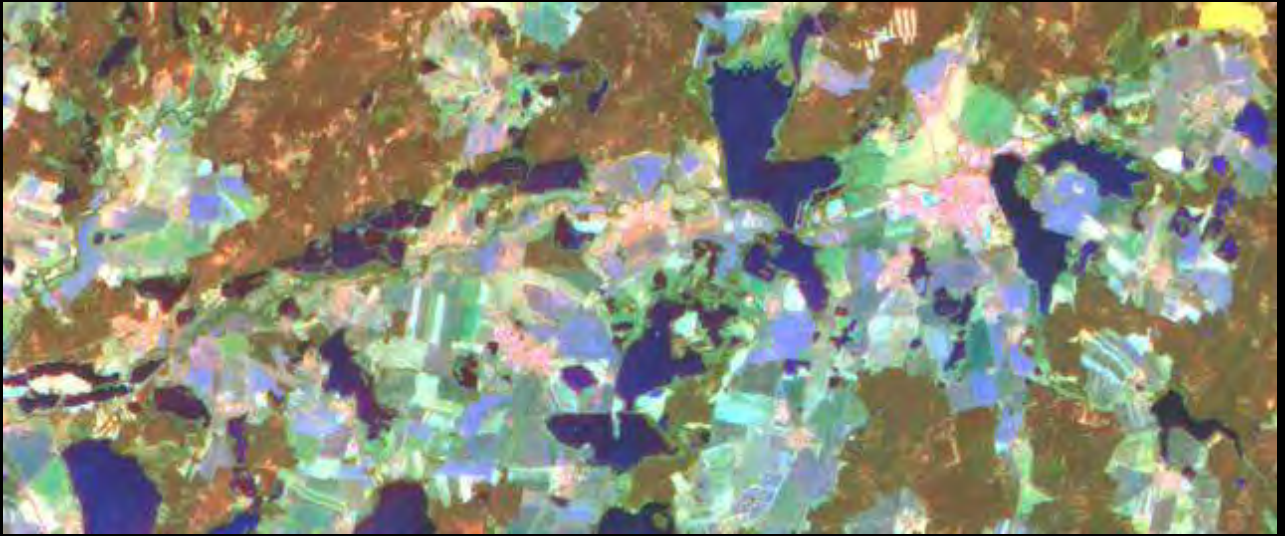
DOLY

TŘEBOŇSKÁ PÁNEV

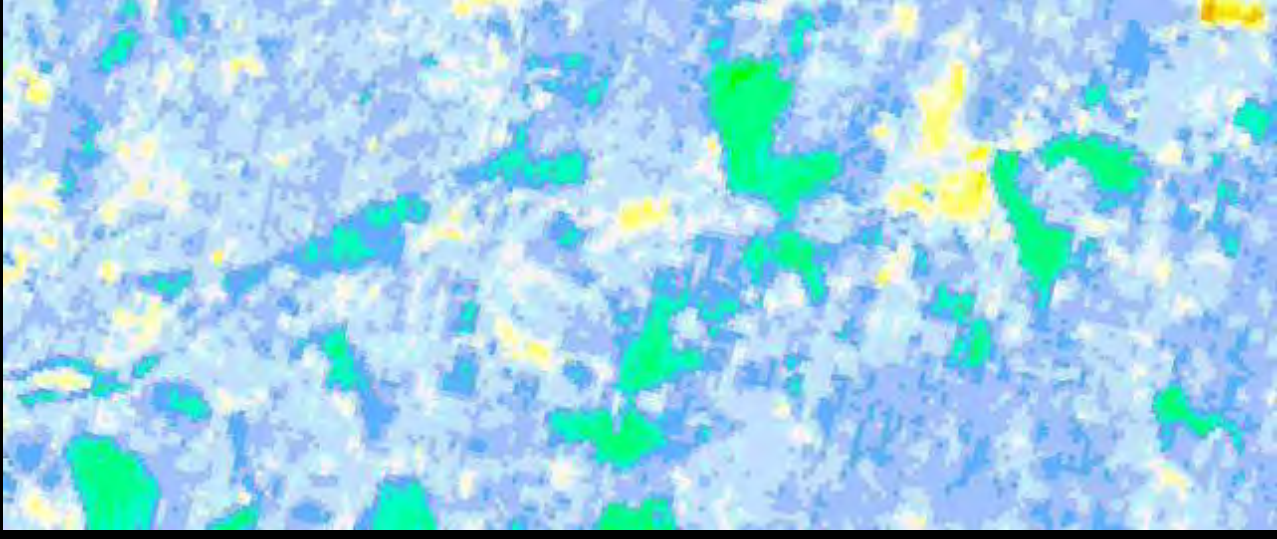

ROŽMBERK

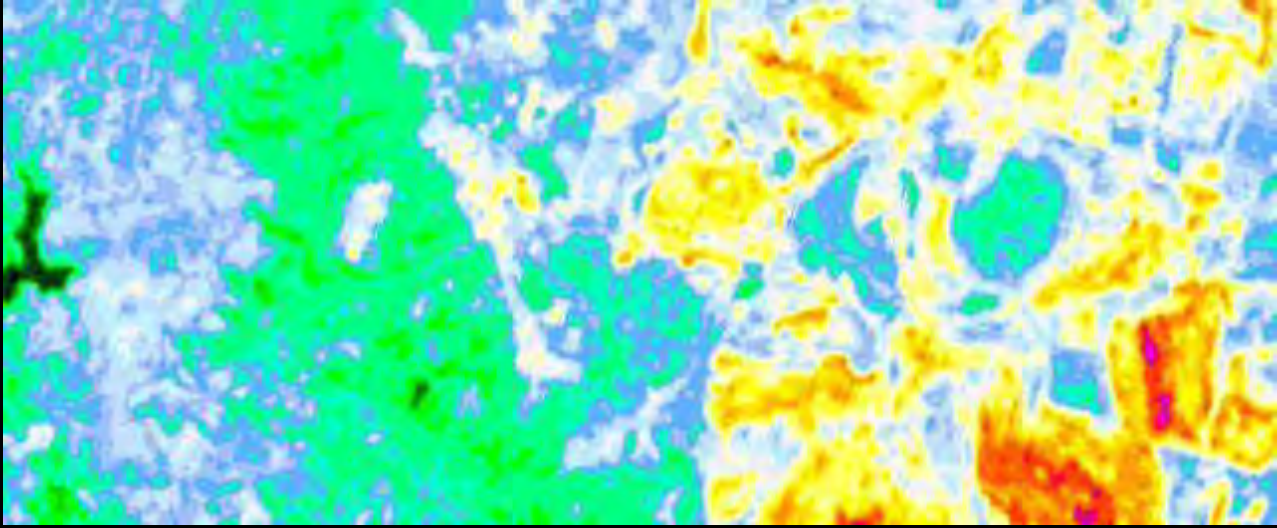
TŘEBOŇ

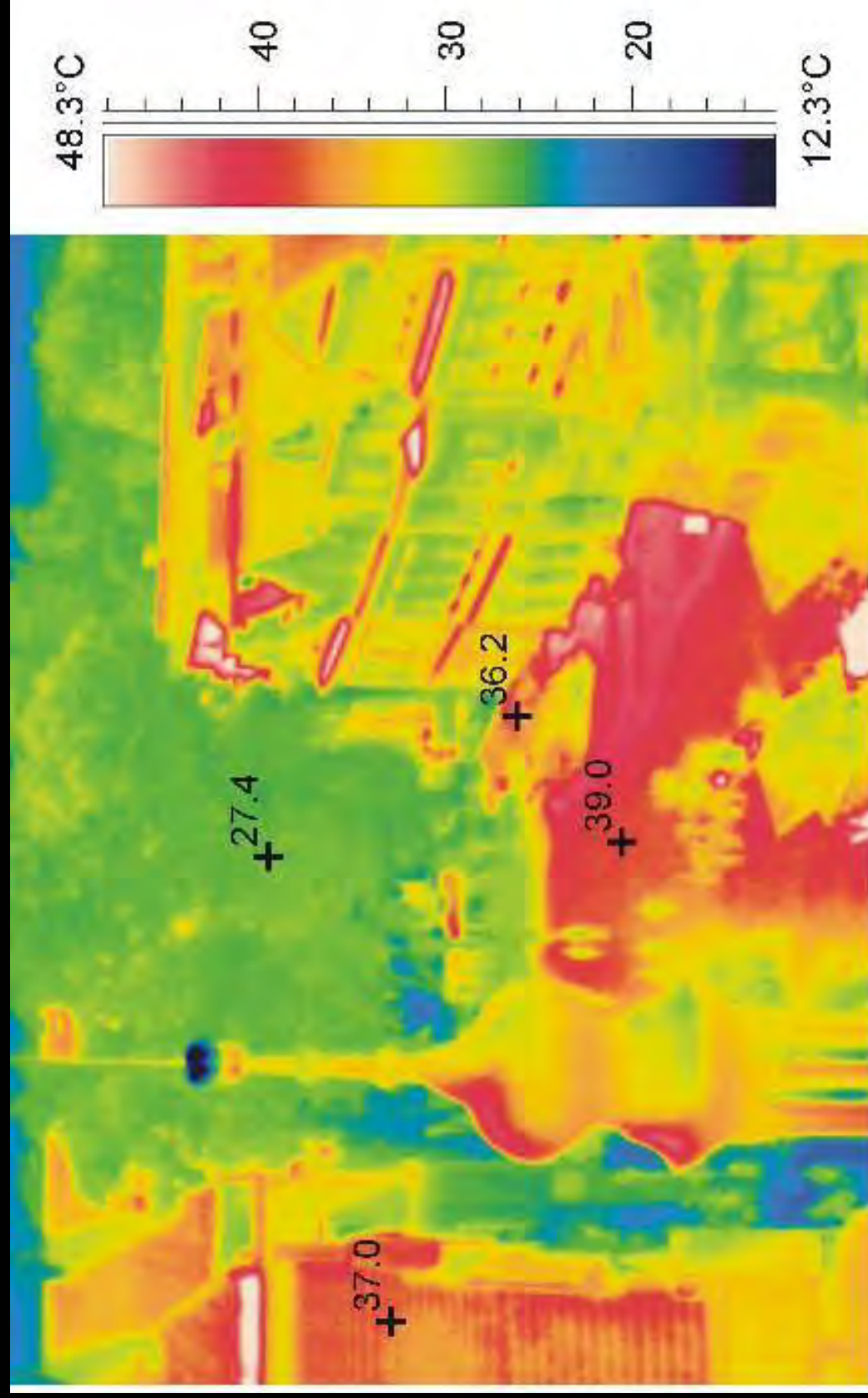
Class 16
Class 17
Class 18
Class 19
Class 20
Class 21
Class 22
Class 23
Class 24
Class 25
Class 26
Class 27
Class 28
Class 29
Class 30
Class 31
Class 32
Class 33
Class 34
Class 35
Class 36
Class 37
Class 38
Class 39
Class 40
Class 41
Class 42
Class 43

Třeboňské náměstí s pohledem do parku

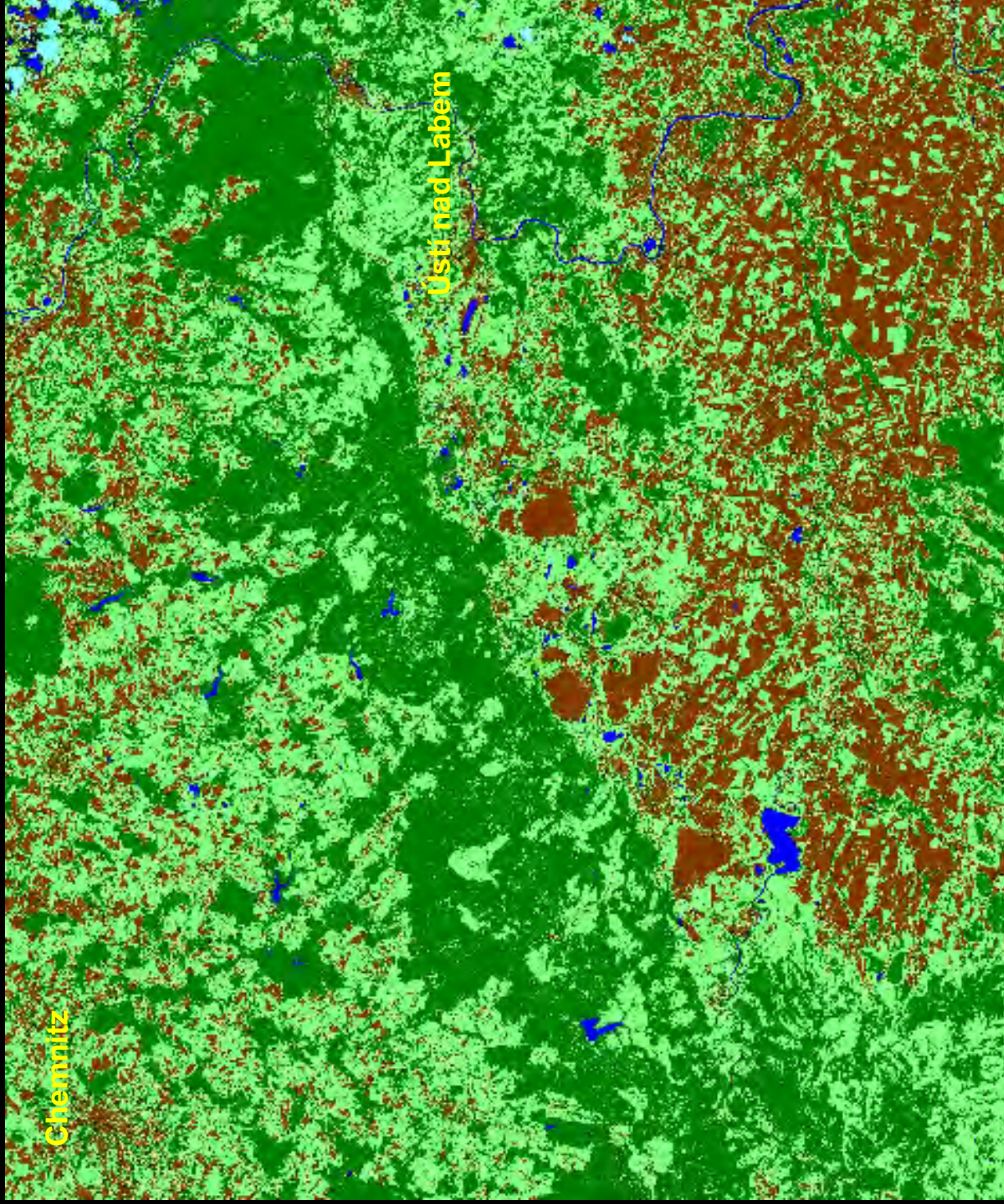
Slunný den – teploty na střechách, na dláždění a teplota stromů v parku

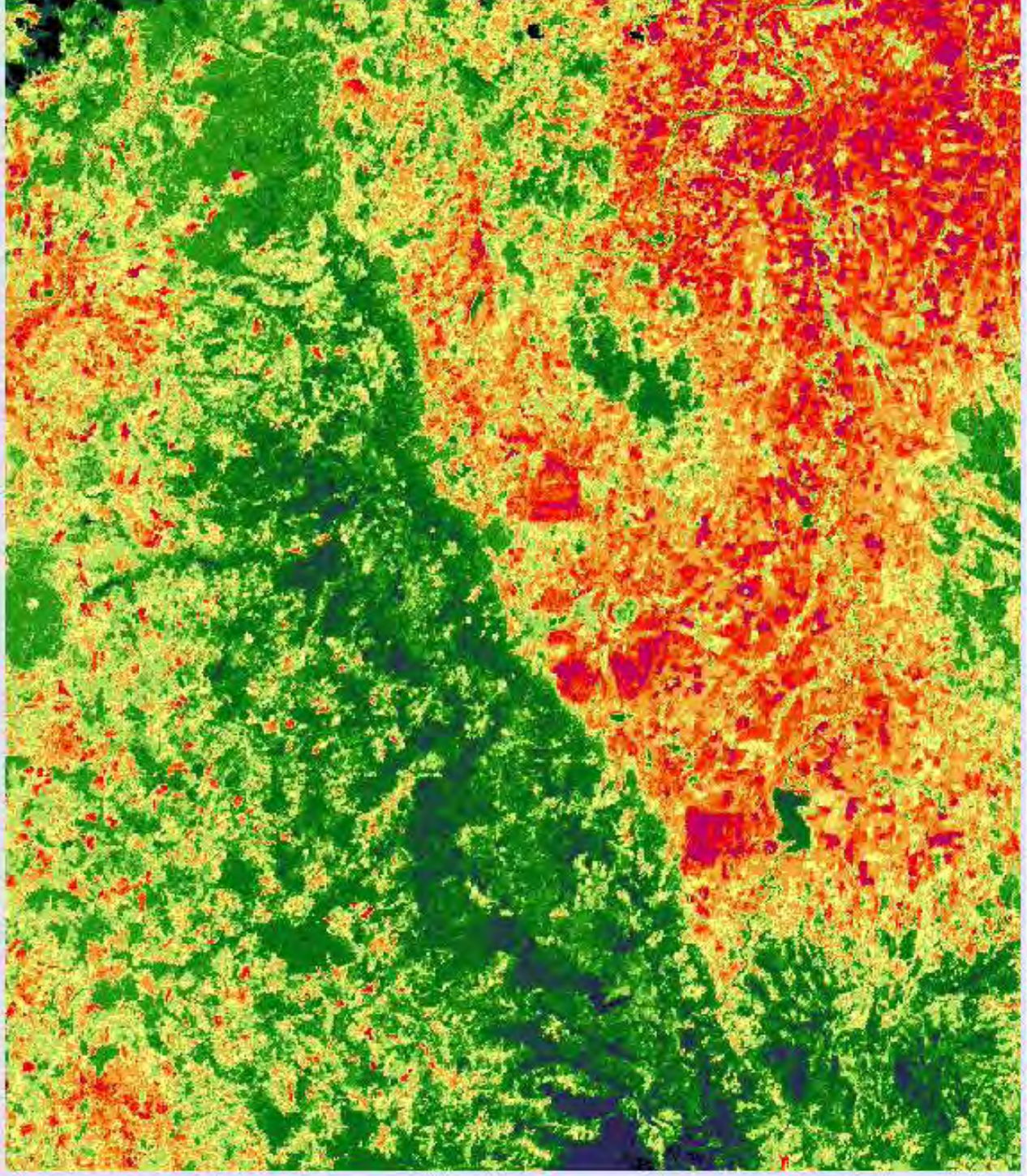
Landsat TM scene subset acquired on 10.8. 2004

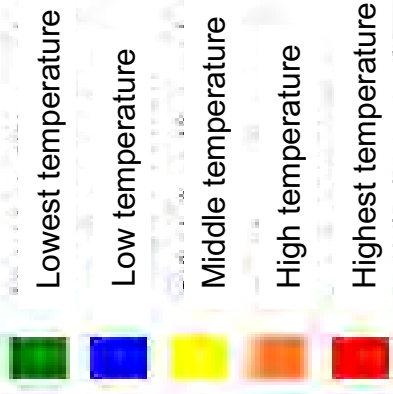
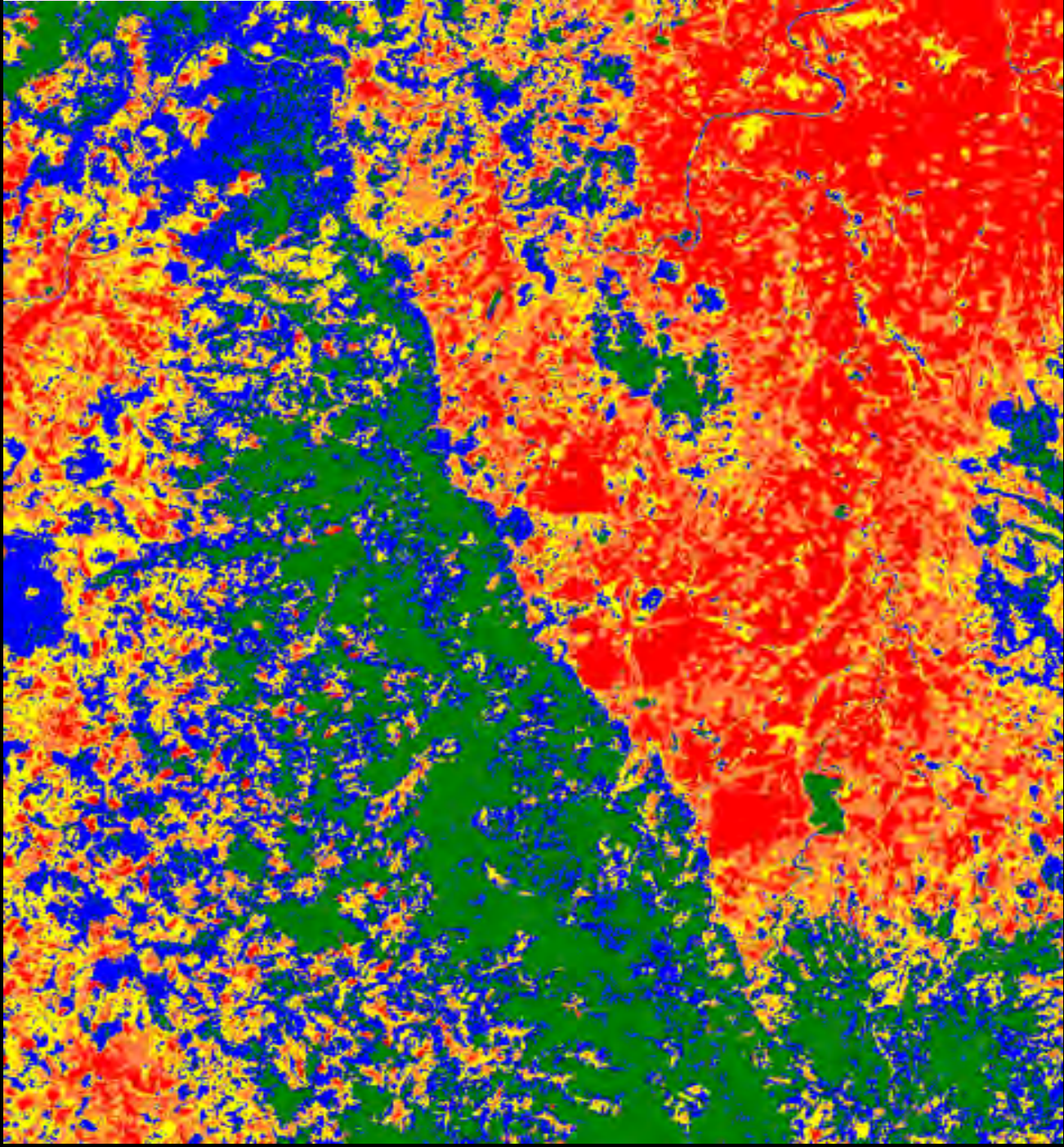
Land cover classification

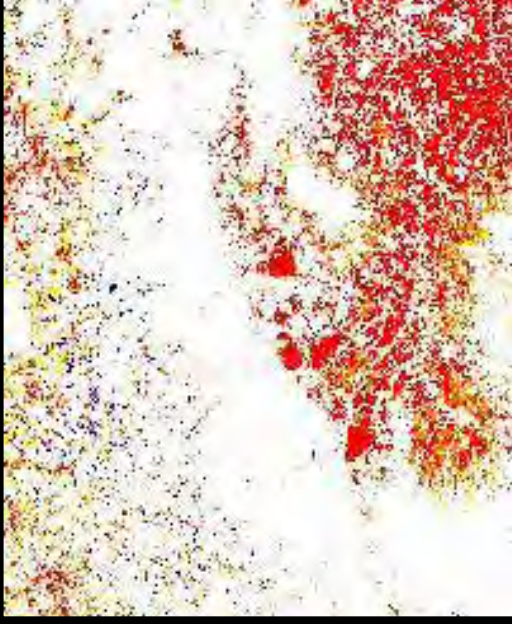
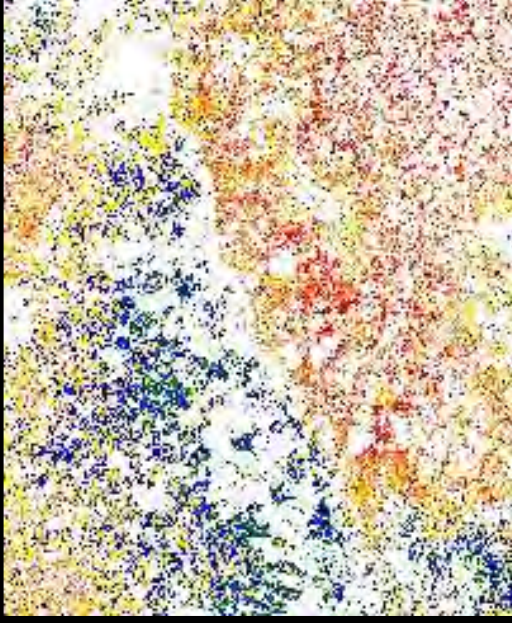
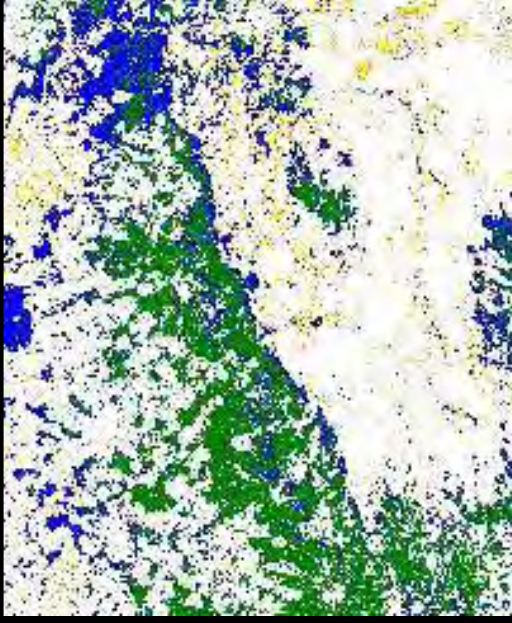

Blackbody temperature derived from Landsat Band 6 [°C]

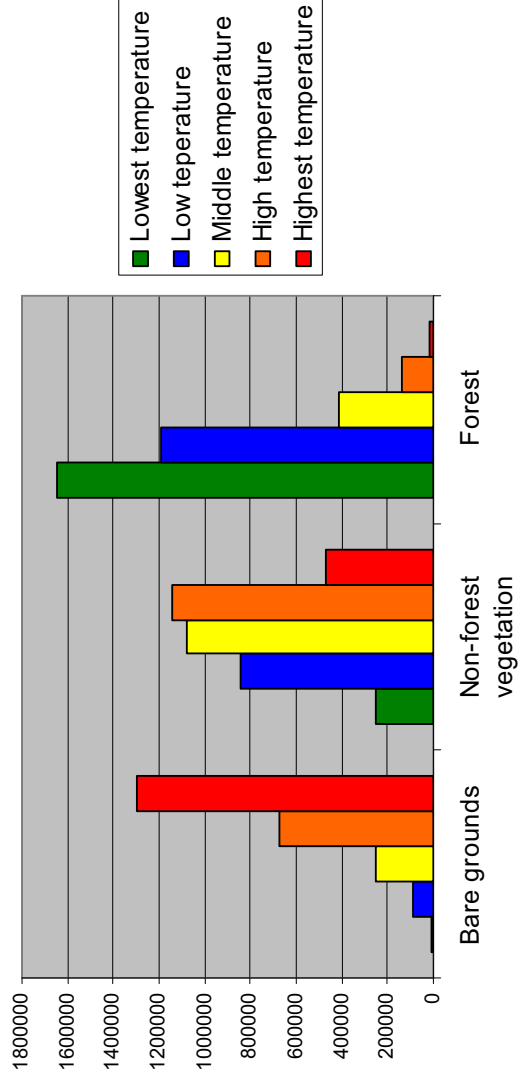

temper
informa
measu
satellit
120x12
- no
interpo

Land cover temperature categories

Drained pasture

Areas of agricultural farming and drainage by systematic amelioration

Natural

wetland

Spruce forest

secondary forest (spruce – 90%, 10% - beech, fir, rowan, birch ...)

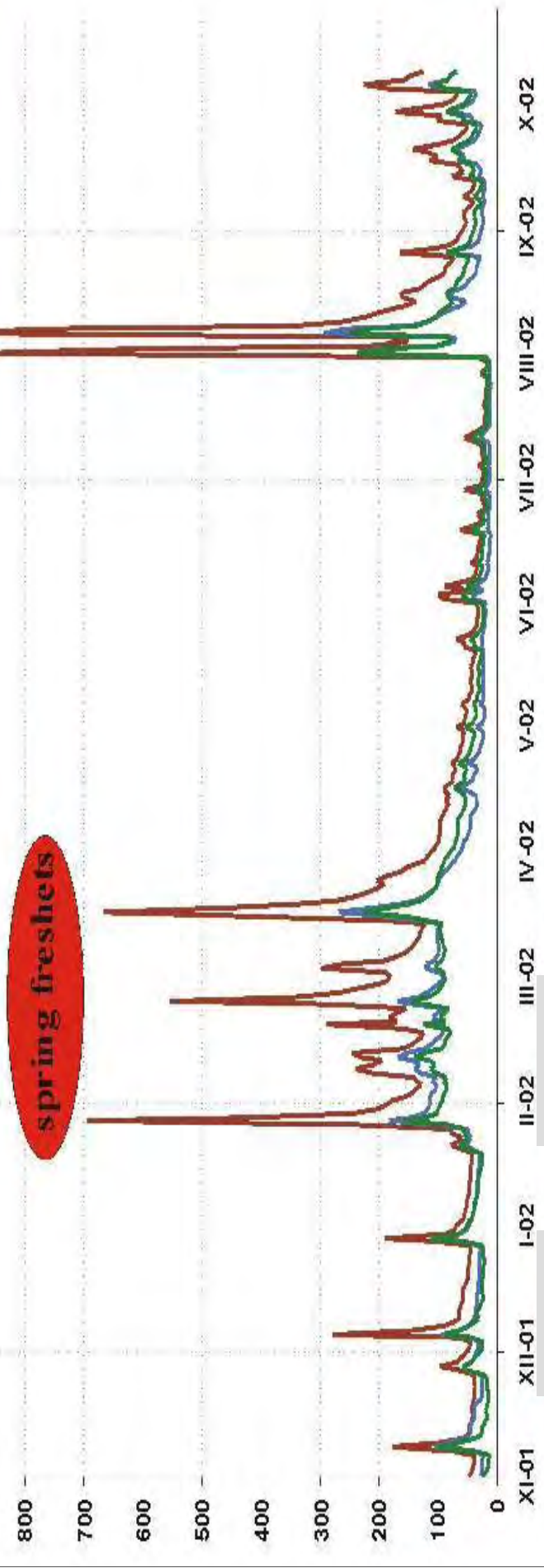
Drained pasture, natural wetlands and spruce forest are continuously

reconnected.

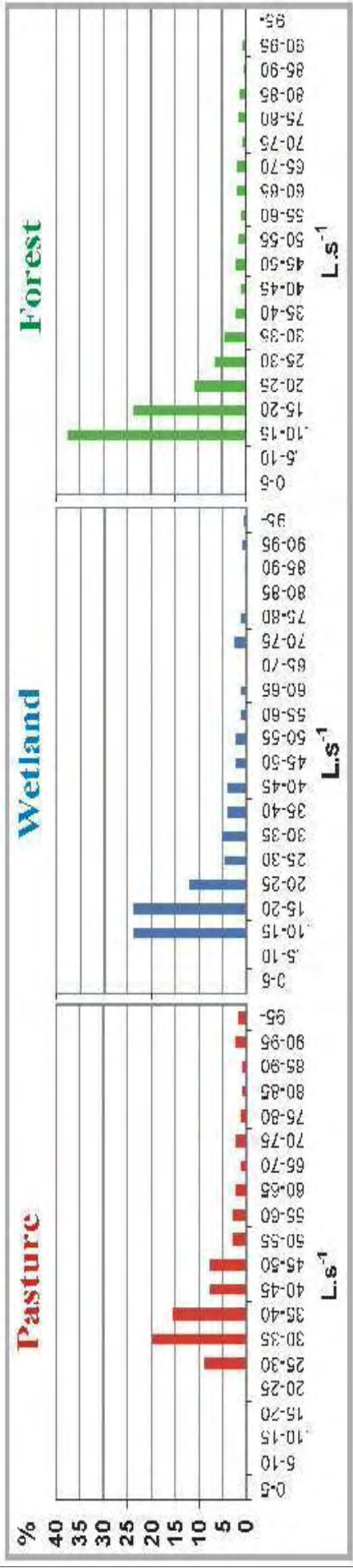

— Pasture   — Wetland   — Forest

Average day waterflows- L.s⁻¹

! **Wetland and Forest** - similar waterflows in spring and in August **!**
! **Pasture** - higher waterflows in August

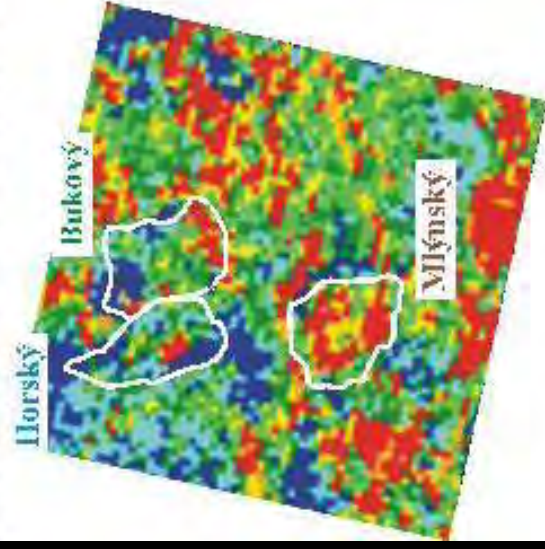

Water budgets in catchments during the period of 2000 –
2004

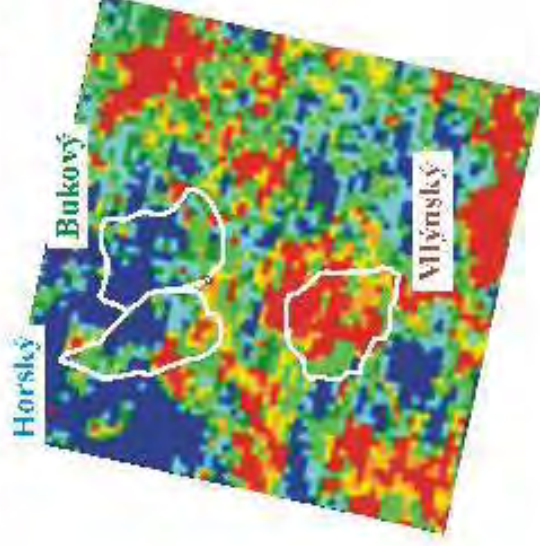
(m³.ha⁻¹.year⁻¹ and % of retained water in catchments)

	2000	2001	2002	2003	2004	average	%
Mlýnský input	11 019	9 339	12 851	8 968	9 350	10 305	
output	10 934	7 339	12 438	7 751	8 105	9 313	10
Horský input	11 935	10 065	15 107	9 494	9 934	11 307	
output	6 558	5 382	8 394	6 448	6 747	6 706	41
Bukový input	11 935	10 065	15 107	9 494	9 934	11 307	
output	4 623	4 778	6 451	4 862	5 495	5 242	54

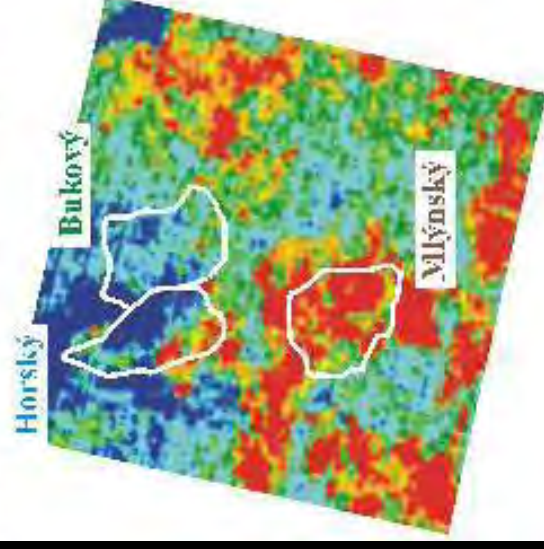
Landsat 5 TM - 11.7.1984

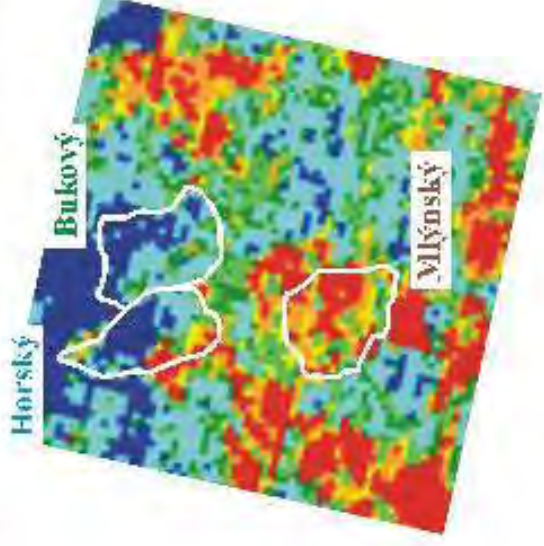
Landsat 5 TM - 9.7.1992

Landsat 7 ETM+ - 21.7.2002

Landsat 5 TM - 16.7.2003

Úbytek vody v krátkém oběhu

- Ztráty vody výparem
x
- Odtok vody do nádrží z povodí
- Dlouhodobě ubývá voda v krajině, krajina vysychá

Návrat vody do krajiny (do krátkého oběhu)

- Sníží se rozdíl teplot mezi dnem a nocí i mezi místy
- Zvýší se produkce rostlin a ekosystémů
- Zvýší se akumulace oxidu uhličitého v půdě (sníží se koncentrace skleníkových plynů)
- Dostatek vody v krajině i dostatek pro obyvatele

Staré a nové paradigma

- Voda v krajině nemá vliv na klima
- Zkoumá se vliv klimatické změny na oběh vody
- Rozsah urbanizace a lidské činnosti má minimální vliv na oběh vody
- Vliv člověka na oběh vody je nepatrný
- Nepříznivé klimatické trendy se budou stupňovat, zmírnění lze očekávat za staletí
- Dominuje zájem o velký oběh vody
- Příčinou růstu extrémů klimatu je globální oteplení

- Odvodnění vede k přehřívání
- Zkoumá se vliv změn vodního cyklu na klima
- Urbanizace a odvodnění má zásadní vliv na oběh vody
- Člověk zásadně mění oběh vody
- Obnova oběhu vody pozitivně ovlivní klima
- Dominuje zájem o krátký oběh vody
- Příčinou narůstání extrémů jsou změny oběhu vody

Staré a nové paradigma

- Globální oteplení je hlavní problém
- Vegetace není z hlediska oteplení ideální, protože má nízké albedo (odrazivost) a vodní pára zvyšuje skleníkový efekt
- Hovoří o skleníkovém obalu Země
- Vzestup hladiny oceánů je působen táním ledovců
- Dešťová voda je problémem a je třeba ji rychle odvést

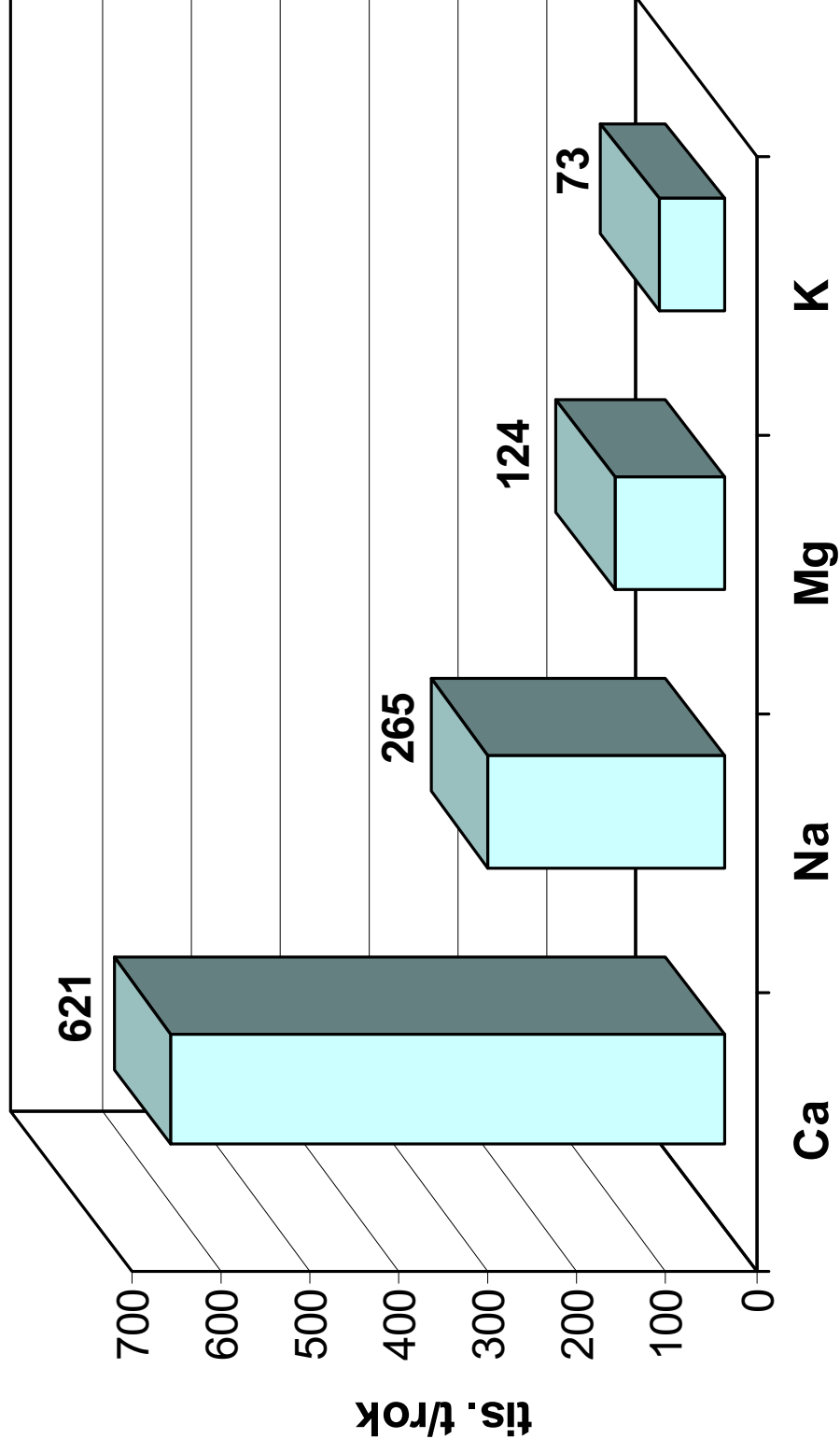
- Růst extrémů počasí je hlavní problém
- Voda a vegetace zmírňují nežádoucí tepelné rozdíly, oblačnost zmírňuje intenzitu slunečního záření
- Hovoří o ochranném obalu Země
- Vzestup hladiny oceánů je působen nejenom táním ledovců ale i odvodněním kontinentů
- Dešťovou vodu je třeba zadržet v rostlinách a půdě

Staré a nové paradigma

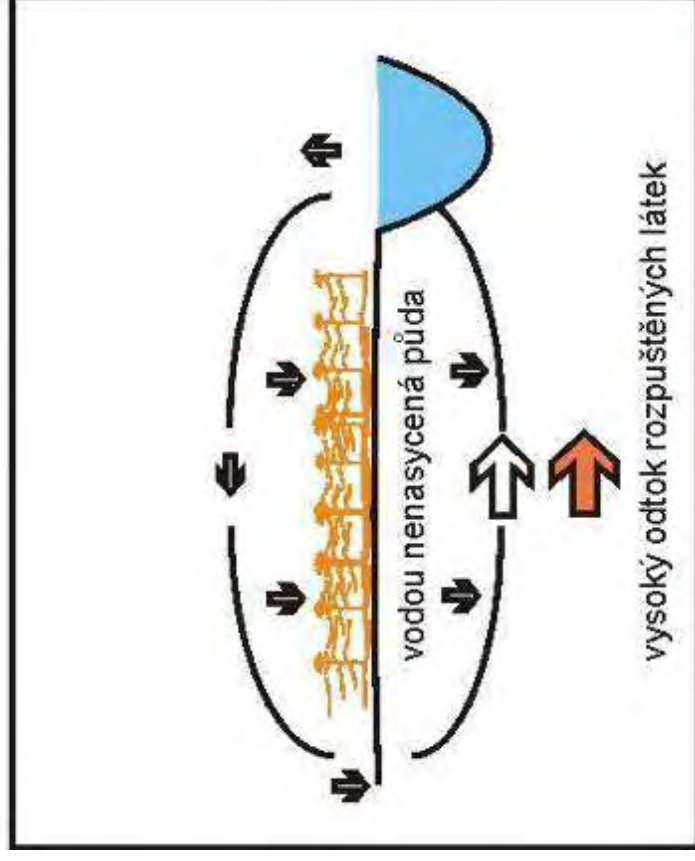
- Voda se používá jednou a vede na ČOV
- Voda se dodává jednou soustavou jako pitná
- Vzájemná izolovanost, resortismus ve vztahu k vodě
- Sektorový přístup v hospodaření s vodními zdroji

- Voda se recykluje, opakovaně využívá
- Voda se dodává do sídel odděleně jako pitná a užitková
- Holistické vnímání vody v rámci celkového oběhu vody v krajině
- Integrovaný management povodí a ekosystémový přístup

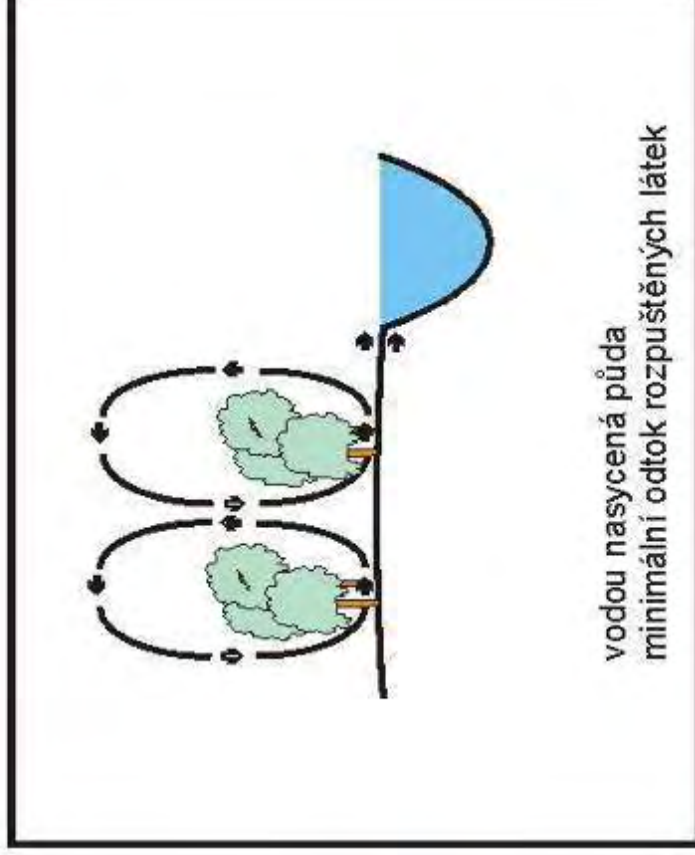
Labe - průměrný roční odtok látek (1995-1997)

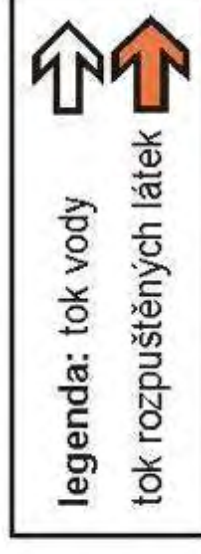
Tok vody a látek vegetací a půdou

otevřený koloběh vody v zemědělské
krajině charakterizovaný vysokým
únikem látek do povrchových vod

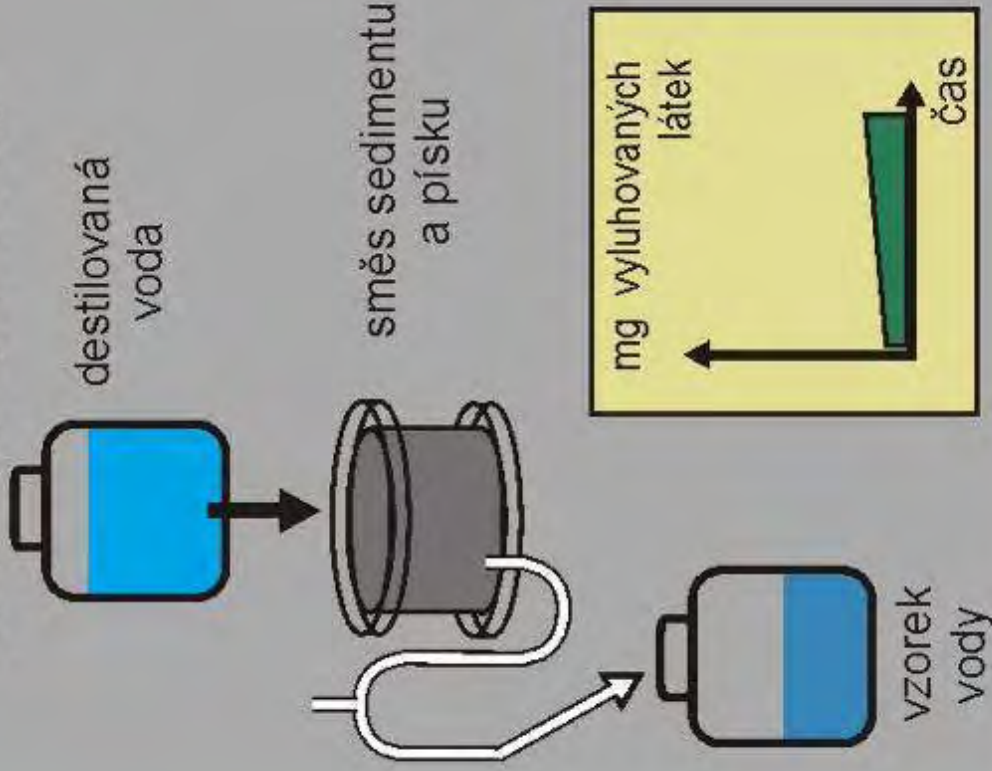

krátký, uzavřený koloběh vody
s minimálním únikem látek

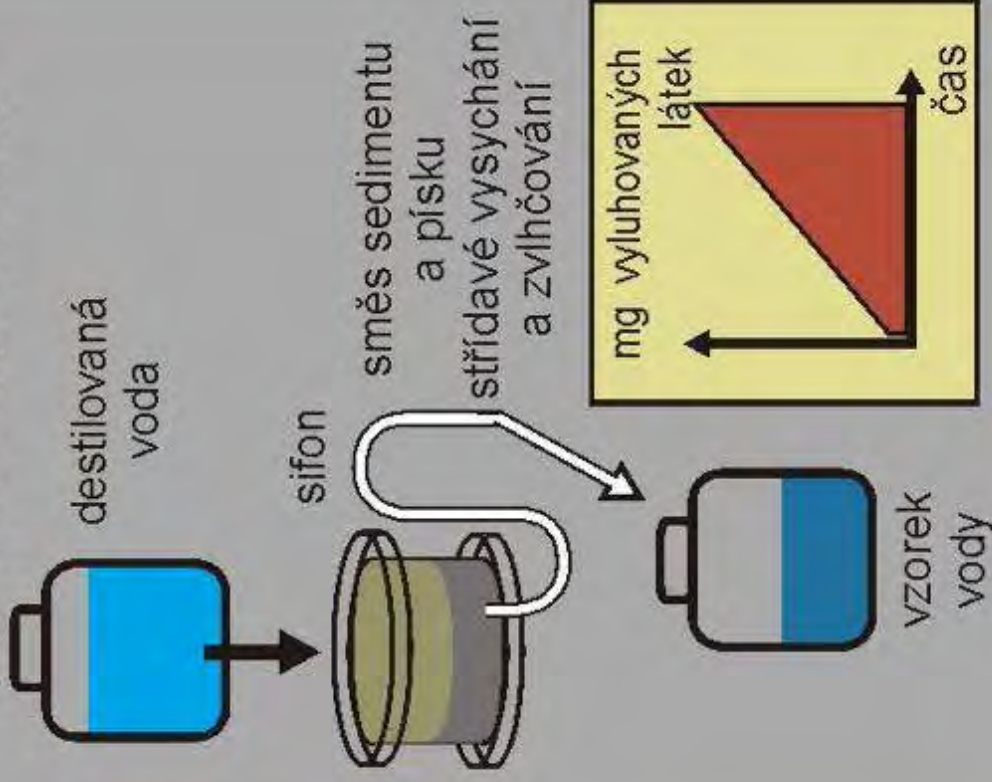

Výluh látek ze sedimentu při různém režimu průtoku vody

1. kontinuální průtok vody

2. přerušovaný průtok vody

Účinnost sledovaného povodí

Hrubá primární produkce - **Ztráty**

Hrubá primární produkce

Snížení účinnosti

Hrubá primární produkce = hrubá primární produkce sledovaného území
přepočtená na protonový ekvivalent

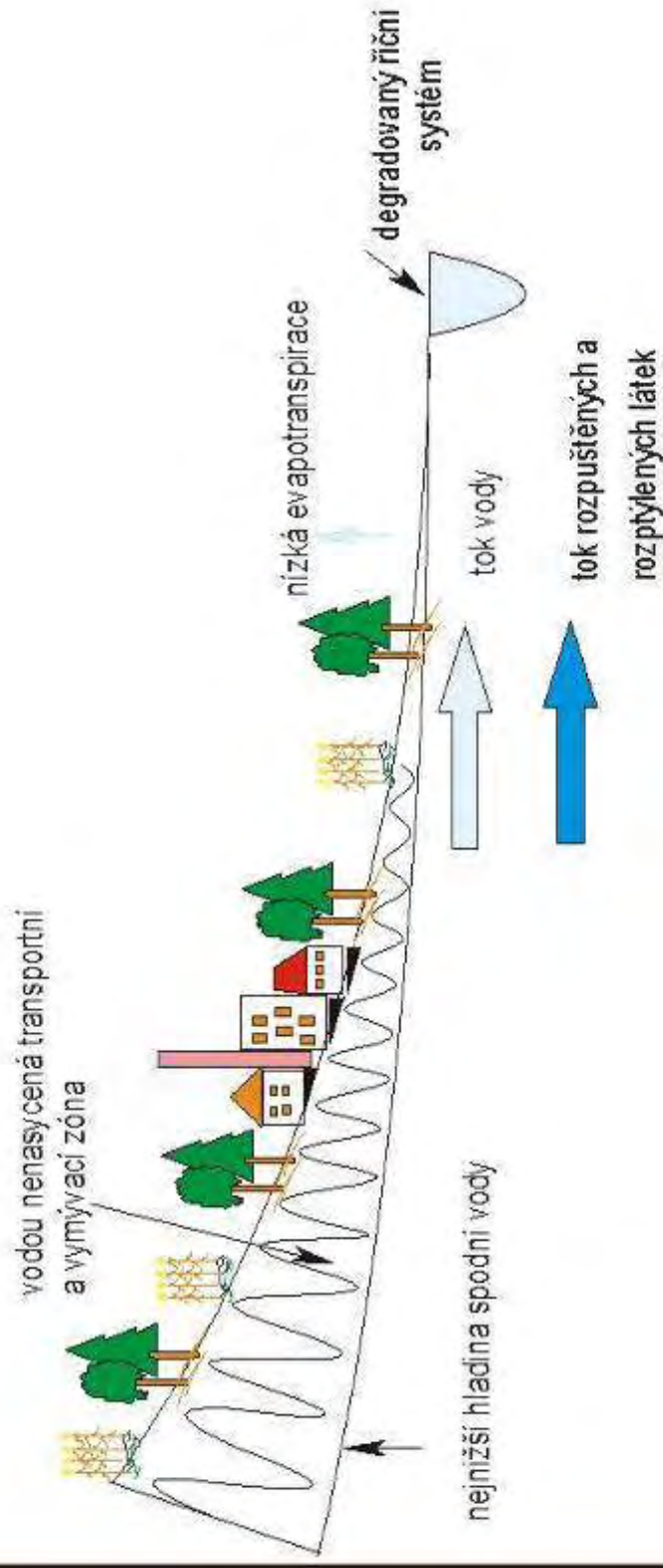
Ztráty = ztráty bazických kationtů odtokem povrchovými vodami
a ukládáním v sedimentech

Jednotka = protonový ekvivalent veličin na plochu a čas
po 1 protonu na $\frac{1}{2}$ C, $\frac{1}{2}$ Ca, $\frac{1}{2}$ Mg, 1 Na, 1 K

MODEL OBNOVY KOLOBĚHU VODY V POVODÍ

Současný stav povodí

Náhodné rozmístění různých typů půdy -
erozní systém, vysoké ztráty látek...

MODEL OBNOVY KOLOBĚHU VODY V POVODÍ

Po rekonstrukci povodí

Využívání půdy s ohledem na toky energie a vody, tradiční systém, minimální ztráty látek, zlepšený rozptyl energie vylepšenou strukturou organismů (paralelní procesory energie).

Obnova půd transportem látek proti toku vody (kaly, sedimenty, komposty).

MODEL OBNOVY KOLOBĚHU VODY V POVODÍ

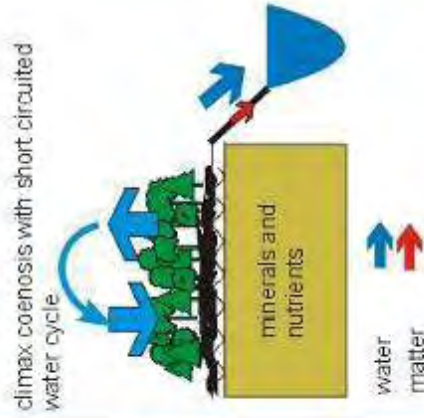
Cíle obnovy:

- 1) zlepšit vegetační kryt
- 2) snížit znečištění vzduchu (CO_2 , emise prachových částic)
- 3) zlepšit skladbu půdy zachycováním živin a minerálů
- 4) obnovit mikroklima a uzavřený koloběh vody
- 5) detoxikace půdy pomocí růstu vegetace
- 6) chránit podzemní vodu a zlepšit kvalitu vody

Proposed landscape systems, low in matter losses to be integrated into sustainable and manageable ecosystems

processor modules

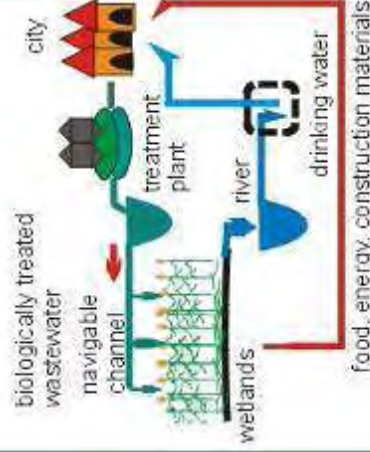
1. Short-circuited natural system with zero net productivity (self-optimizing)

carrying capacity < 10 people per km²
 recovery time after disturbance > 1000 yrs

Self-optimizing climax coenosis, minimised losses, high efficiency.

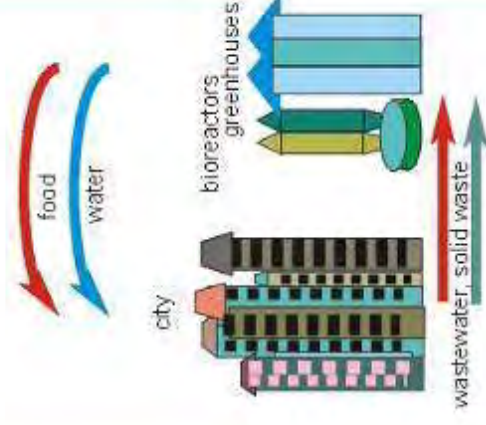
2. Coupled urban-rural system with closed matter cycles

carrying capacity c. 100 people per km²
 recovery time after disturbance 20 yrs

Man has to compensate reduced reduced coenosis by intelligent phase-related management.

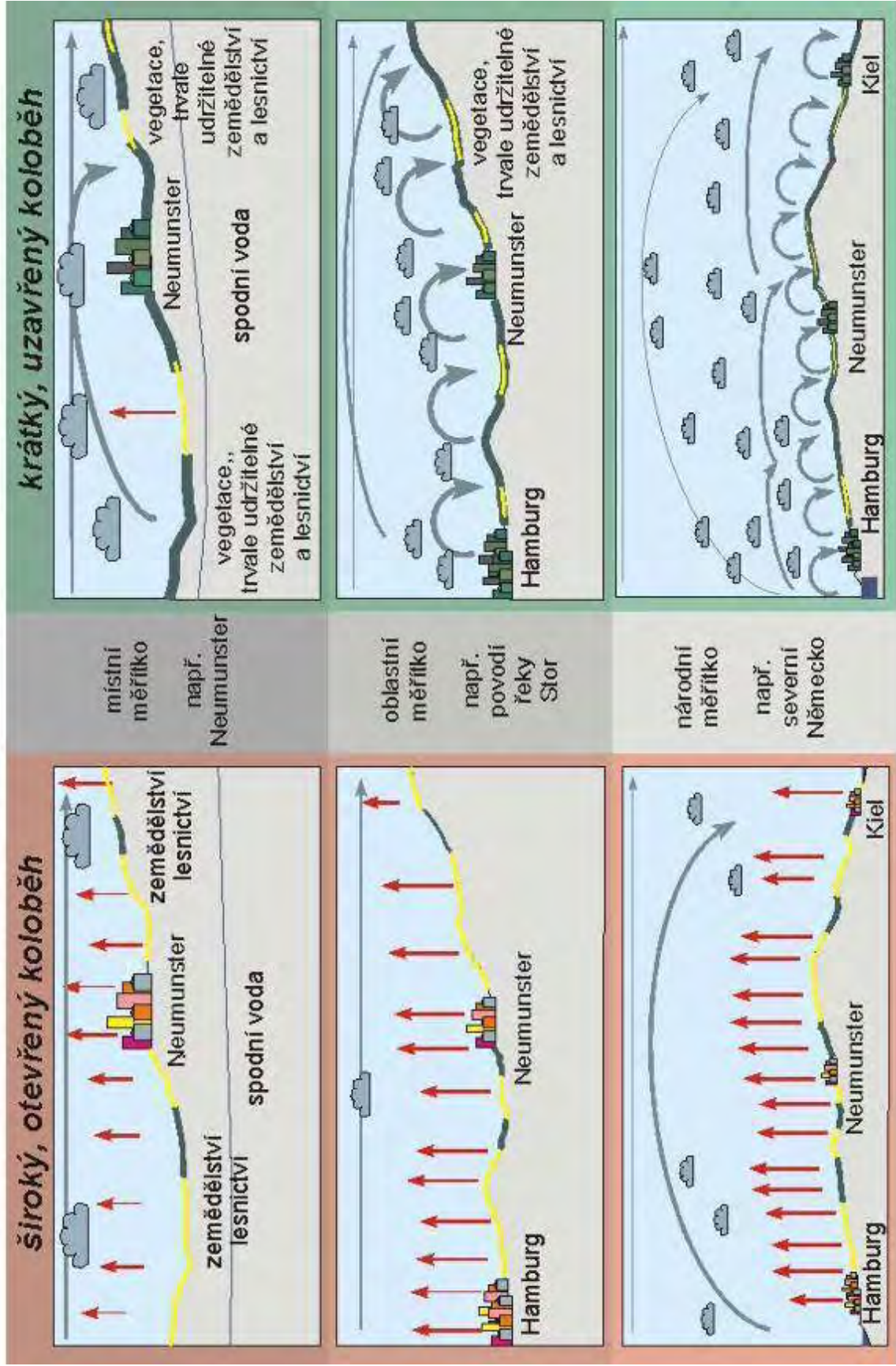
3. High technology food production with controlled water and matter cycles

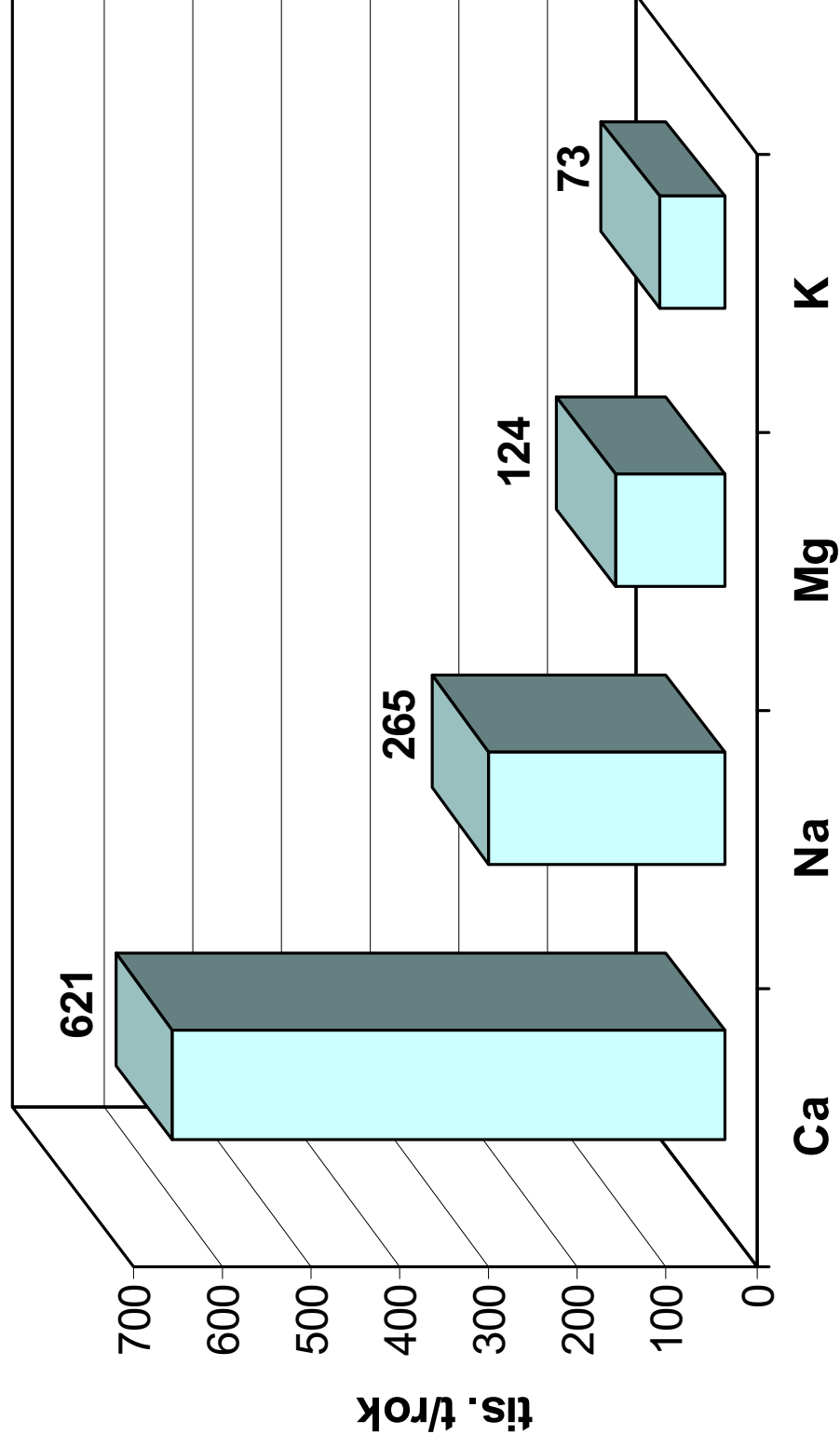
carrying capacity > 1000 people per km²
 recovery time after disturbance < 2 yrs

Ecosystem "spaceship" with optimised food chain, water and matter recycling. This system can also be applied to arid zones.

Koloběh vody

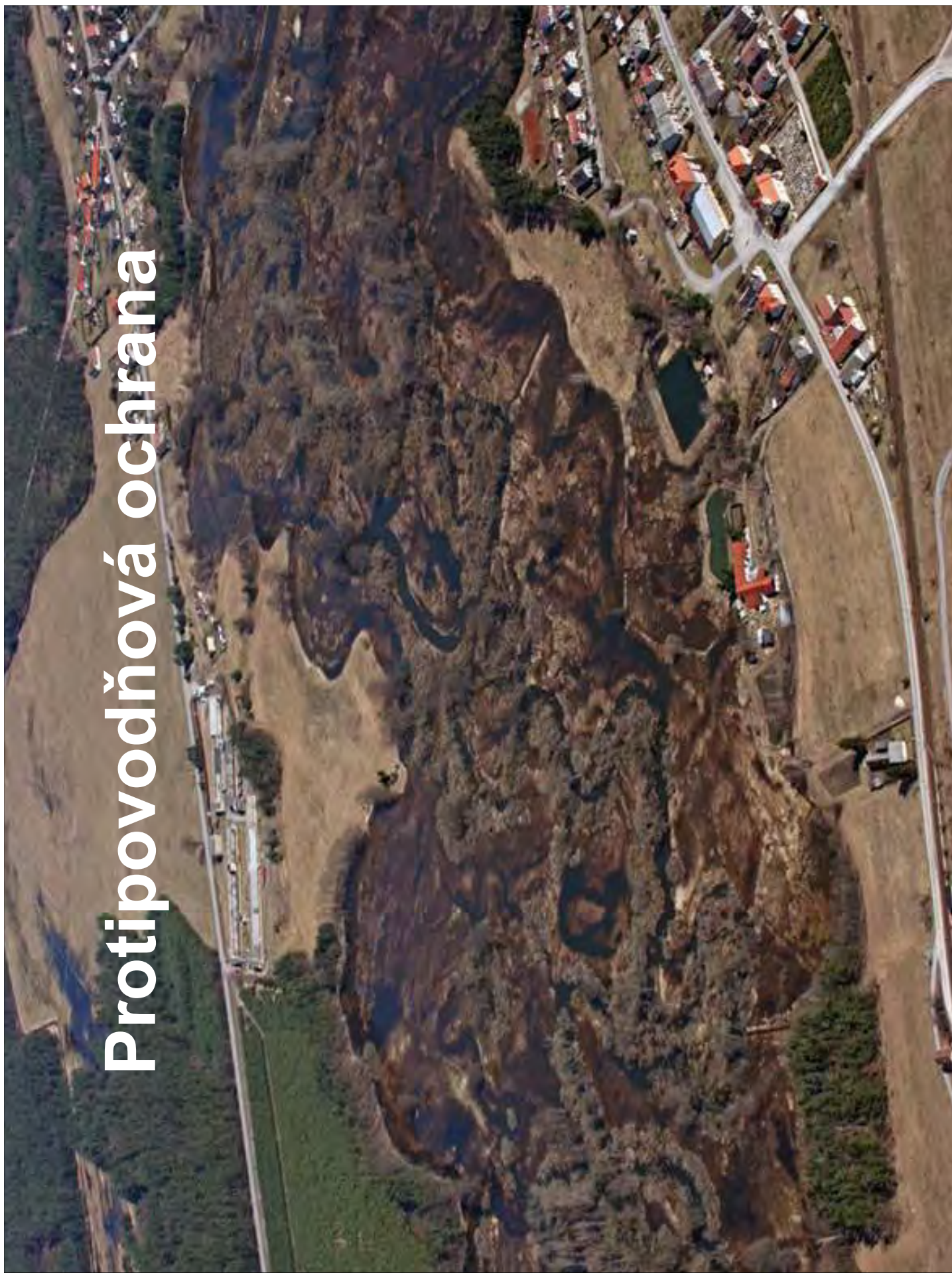
Labe - průměrný roční odtok látek (1995-1997)

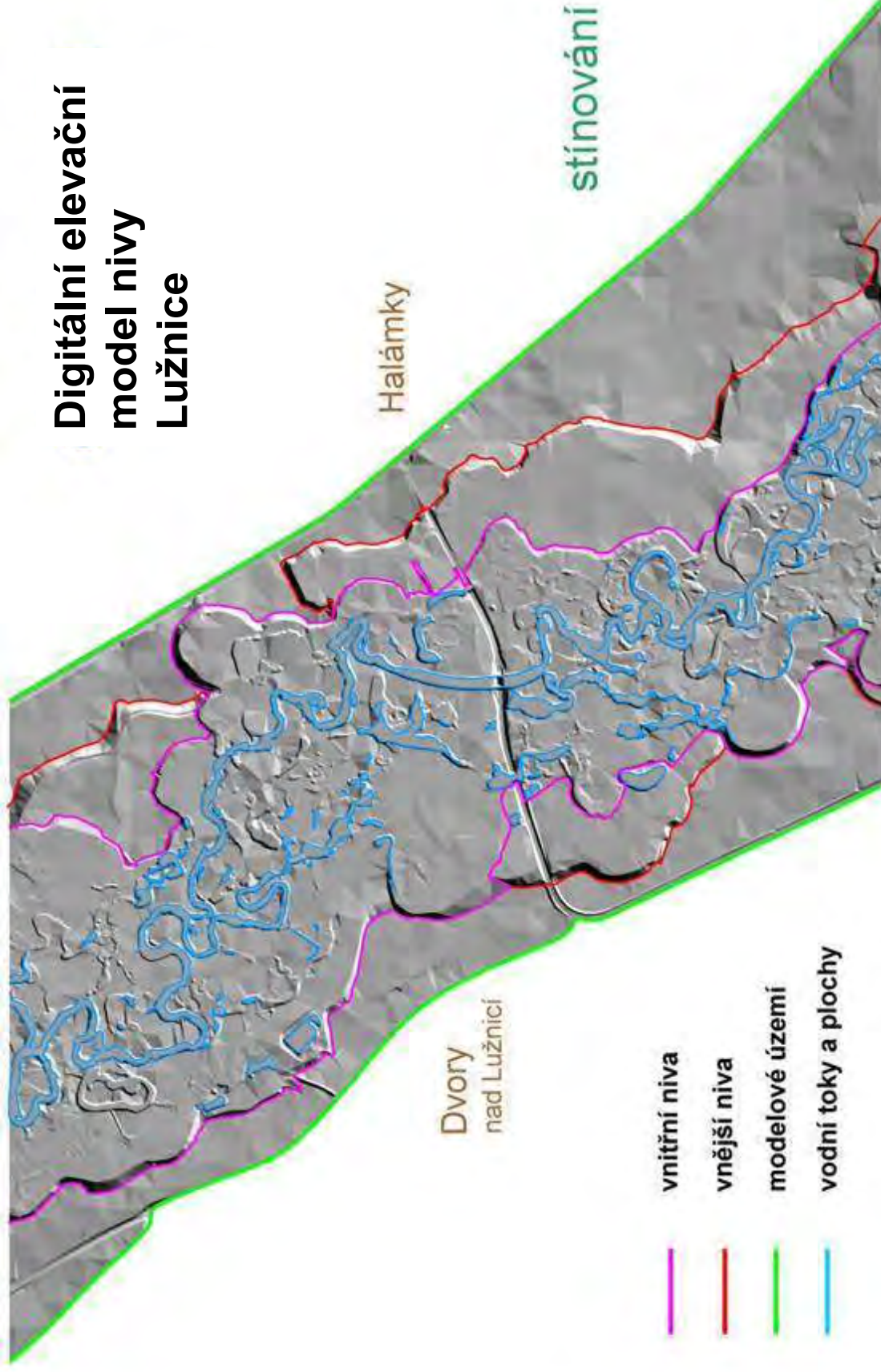

Protipovodňová ochrana

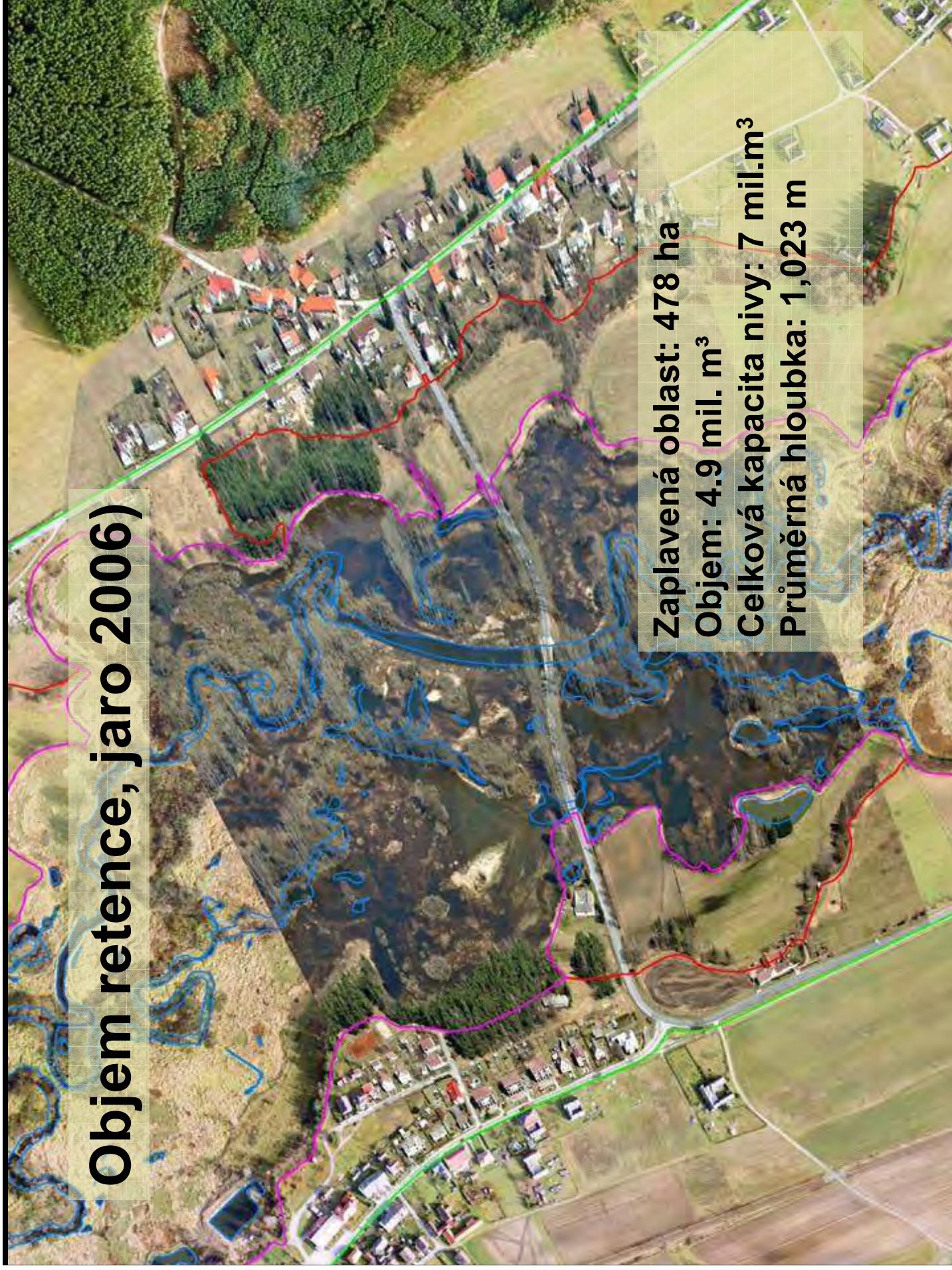

Digitální elevační model nivy Lužnice

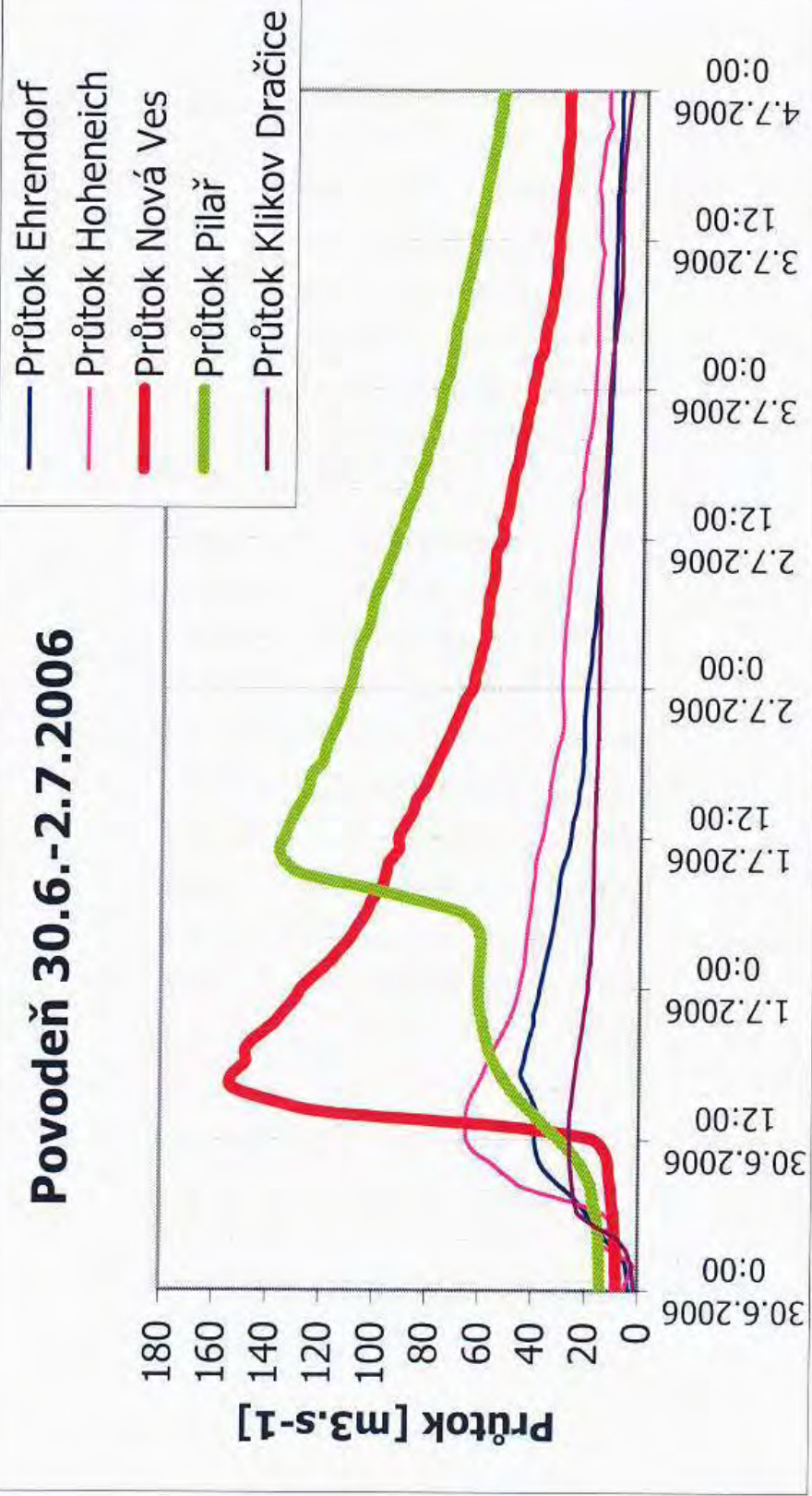

Objem retence, jaro 2006)

Zaplavená oblast: 478 ha
Objem: 4.9 mil. m³
Celková kapacita nivy: 7 mil.m³
Průměrná hloubka: 1,023 m

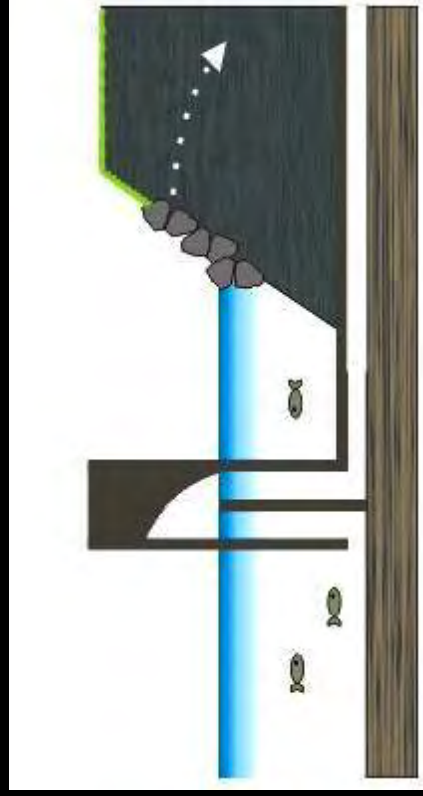

Povodeň 30.6.-2.7.2006

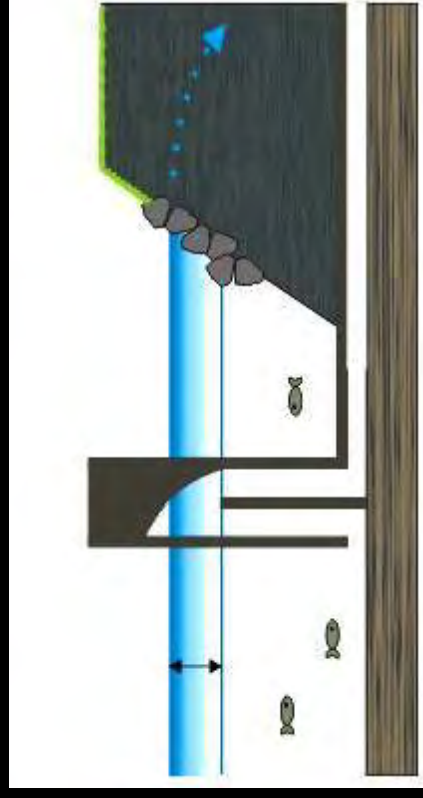

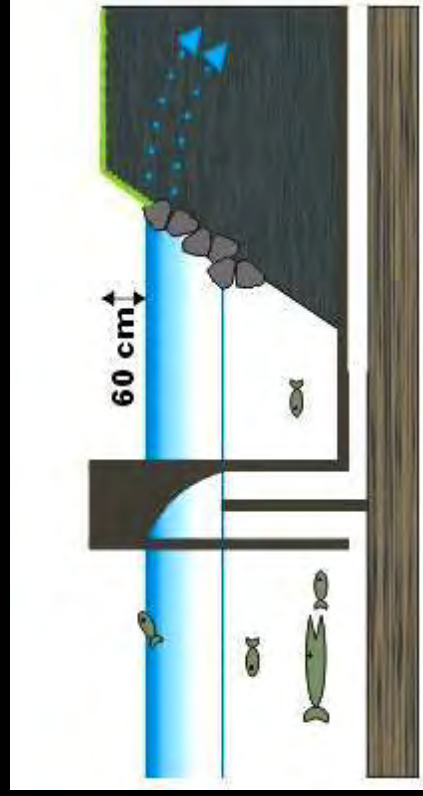
VODOHOSPODÁŘSKÉ FUNKCE RYBNÍKŮ

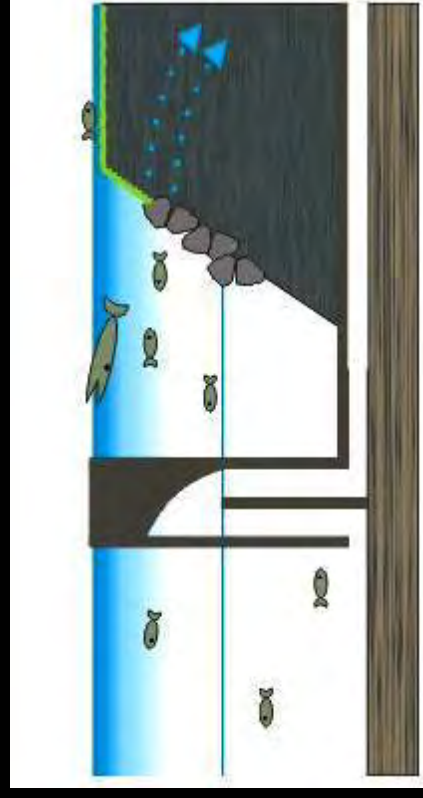
Hospodářská hladina

Ovladatelný retenční prostor
 (= normální hladina)
 (= přeliv – hosp.hl.)

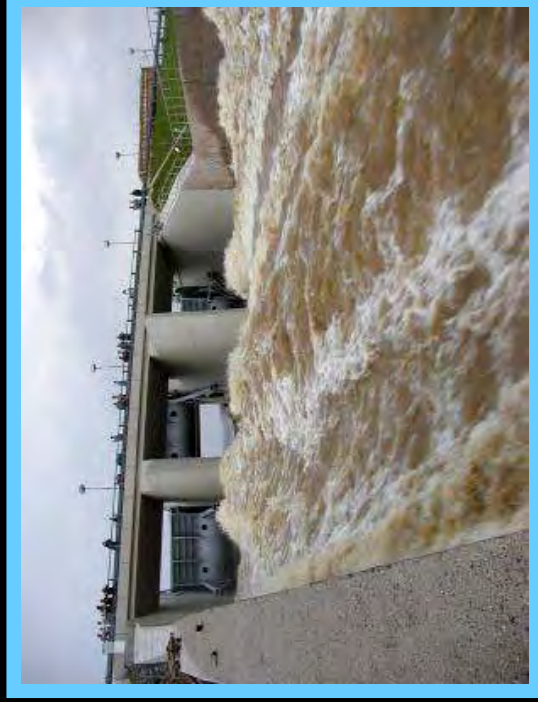
Neovladatelný retenční prostor
 (= max.hl. – přeliv)

Neovladatelný stav

PŘEHRADY

(Lipno I, Římov, Orlík)

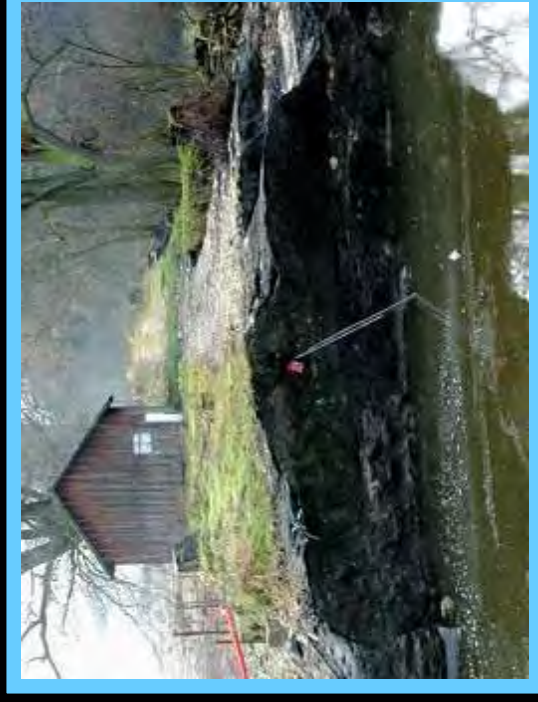
Zásobní objem: **678,5** mil. m³

Retenční objem: **75** mil. m³

Retence 2002: **220** mil. m³

RYBNÍKY

třeboňská rybníční soustava

Normální objem: **75** mil. m³

Retenční objem: **50** mil. m³

Retence 2002: **114** mil. m³

ROŽMBERK

Postaven:
1590

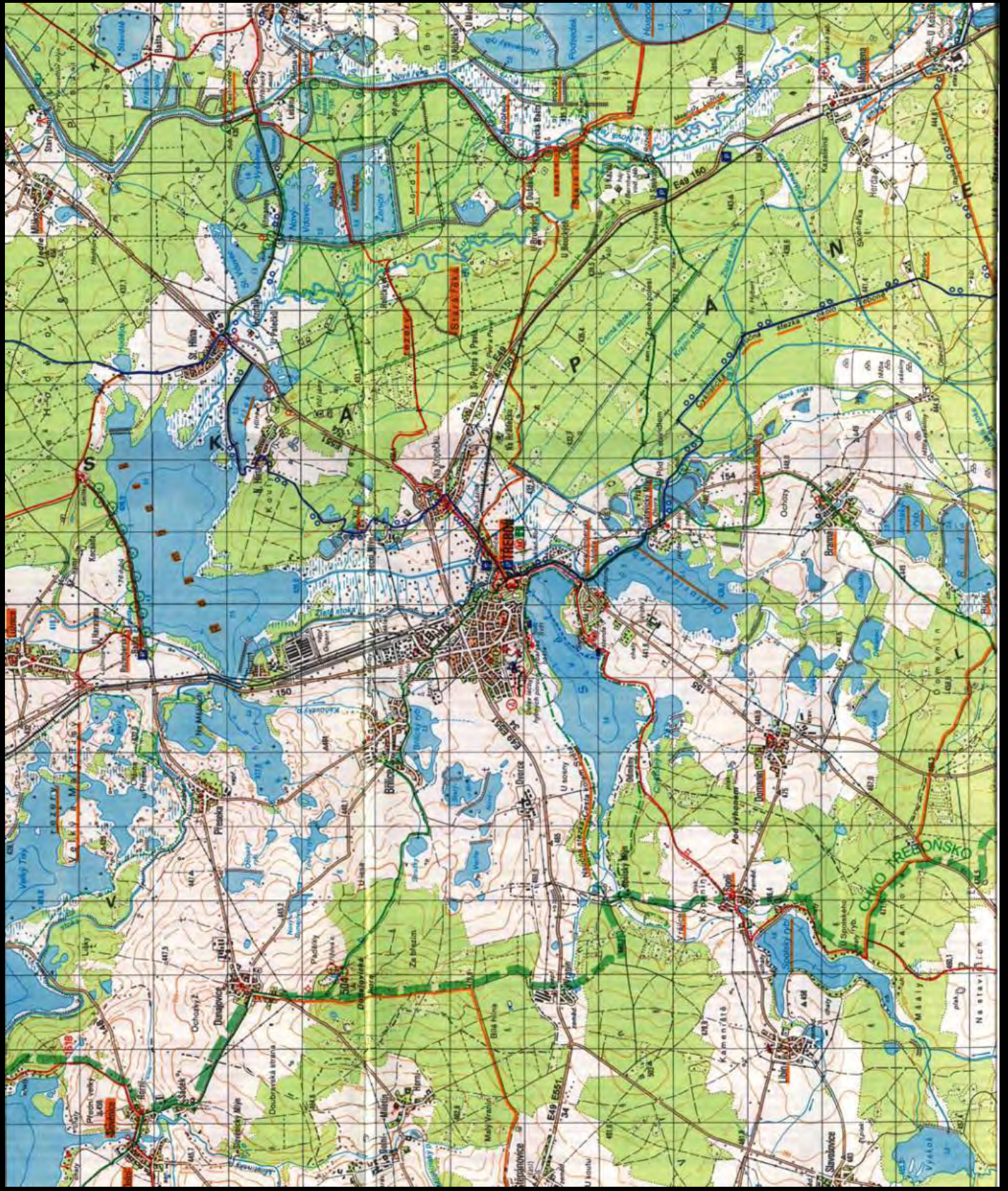
Vodní plocha:
490 ha

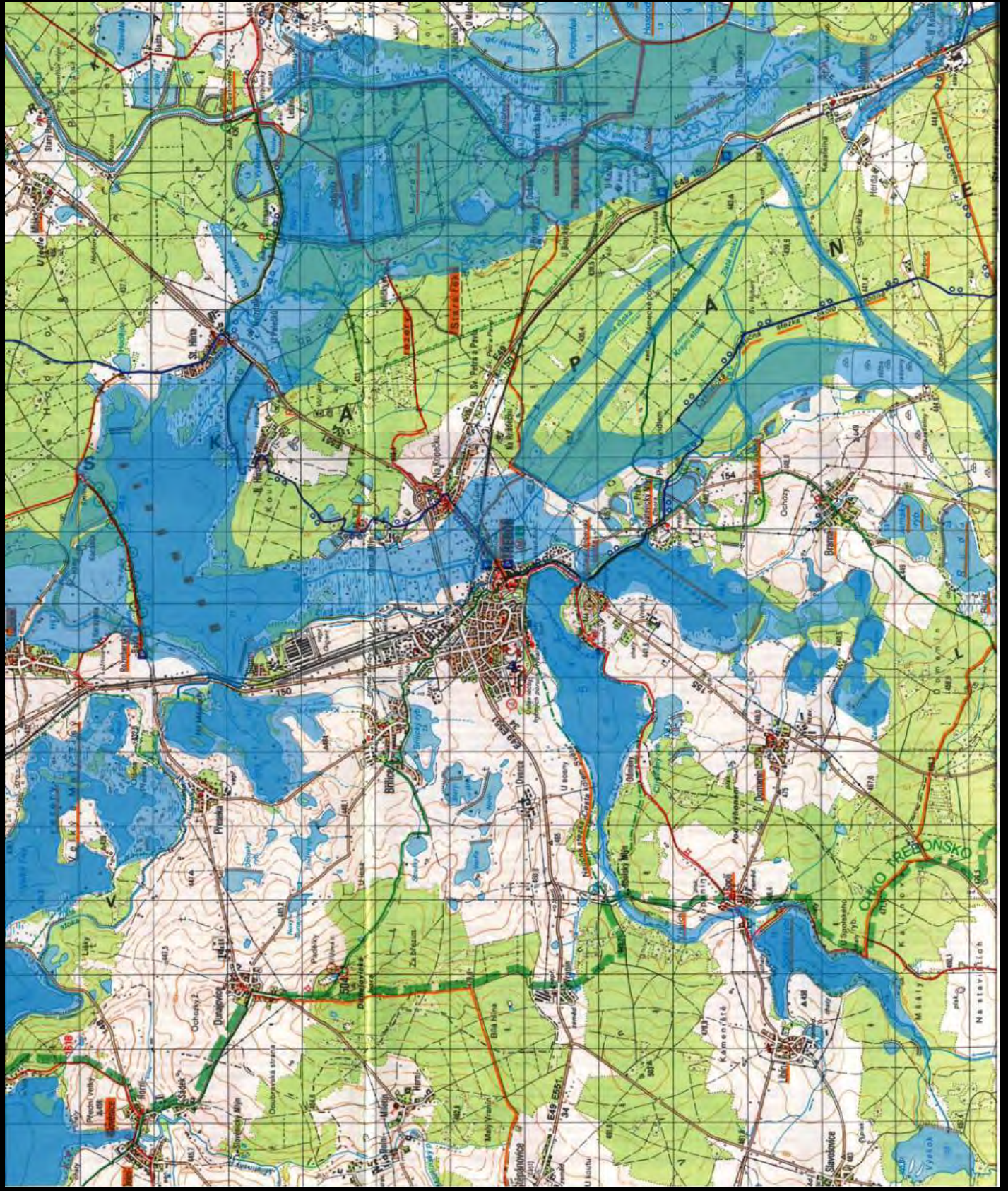
Normální objem:
5 mil. m³

Retenční objem:
14,2 mil. m³

Povodňová retence:
cca 50 mil. m³

RETENCE RYBNÍKŮ - význam:

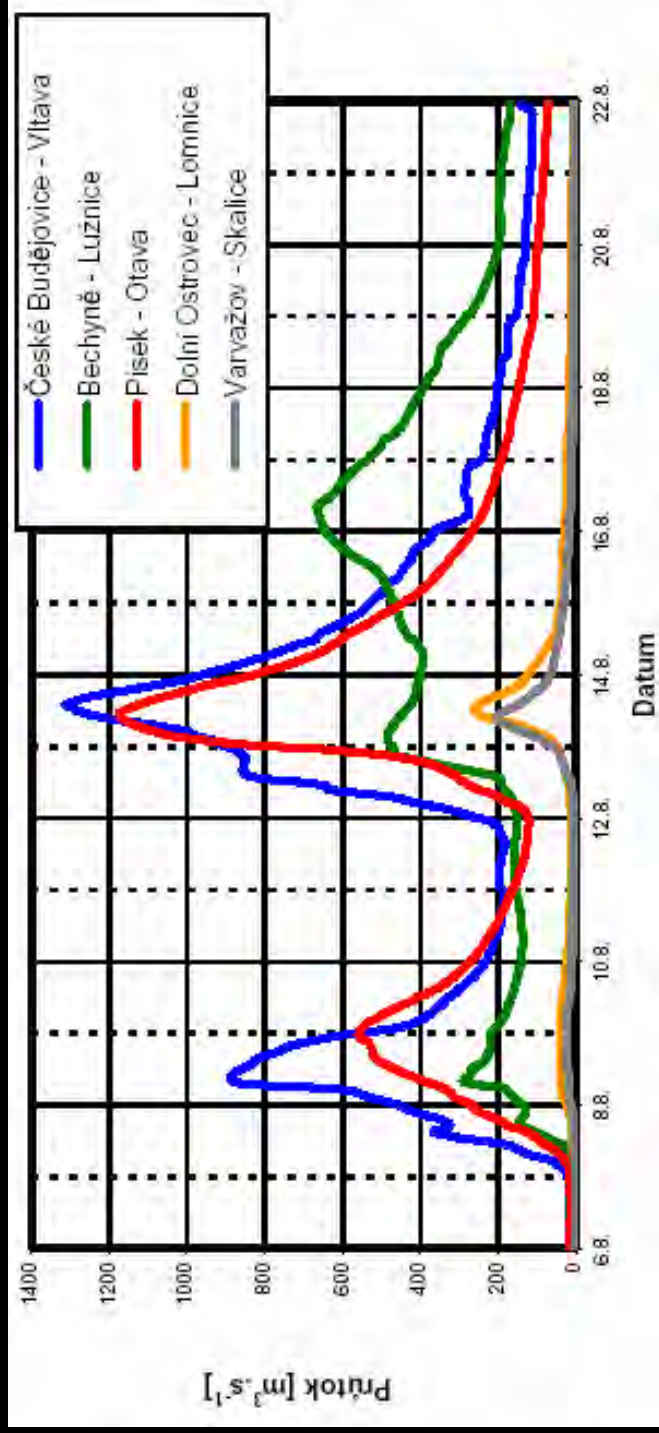
Retenční kapacita porovnatelná s přehradami.

Volné vodní plochy tvoří cca 17 % CHKO Třeboňsko. V době kulminace povodně 2002 tvořily **30 %** plochy CHKO.

Rybníčná krajina Třeboňska zadržela cca **200 – 300 mil m³** (Rožmberk 50 mil m³).

To odpovídá cca 200 mm srážek v povodí Lužnice nad Rožmberkem (1150 km²)

Zdržení kulminace o **68** hodin.

68 h.

RETENCE RYBNÍKŮ - omezení:

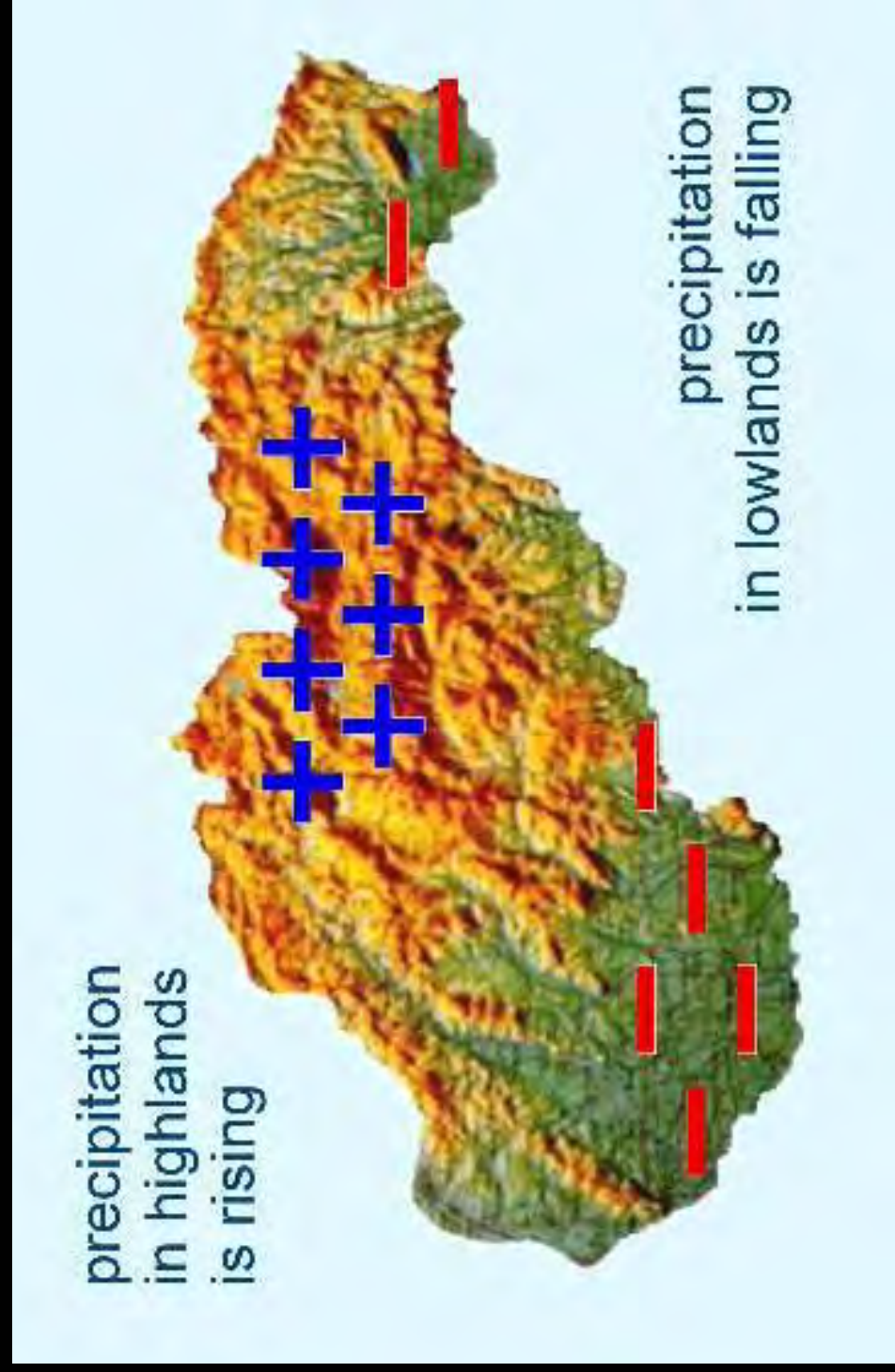
ABSENCE ZAŘÍZENÍ K BEZPEČNÉMU PŘEVEDENÍ VELKÝCH VOD.

Technické zařízení zastaralé, výpustní zařízení mnohdy dřevěné, neexistence BP

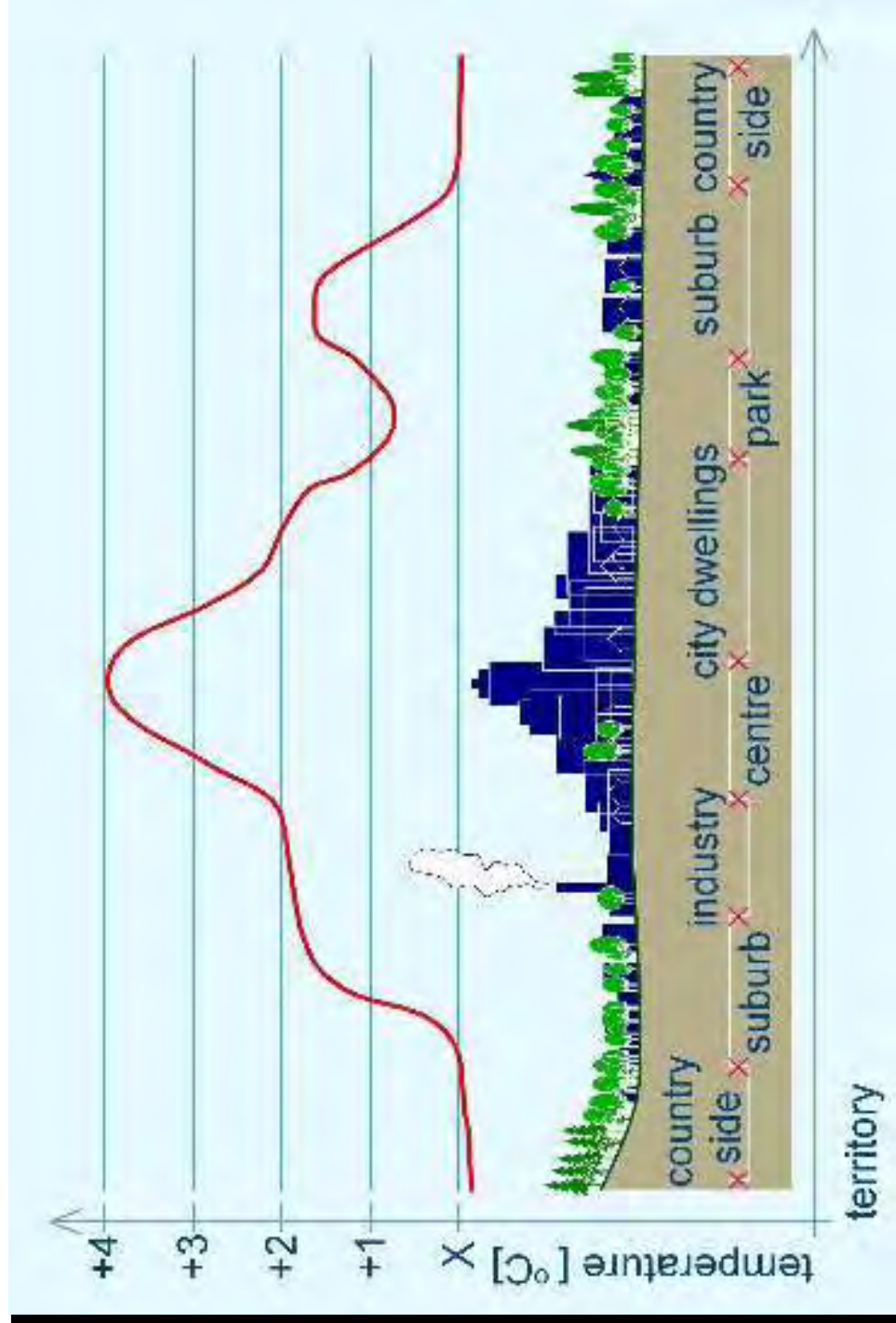
NEŘÍZENÁ TRANSFORMACE.

Rybník nemá vymezen ovladatelný ochranný prostor,
neovladatelný se zaplní ještě před příchodem
kulminace.

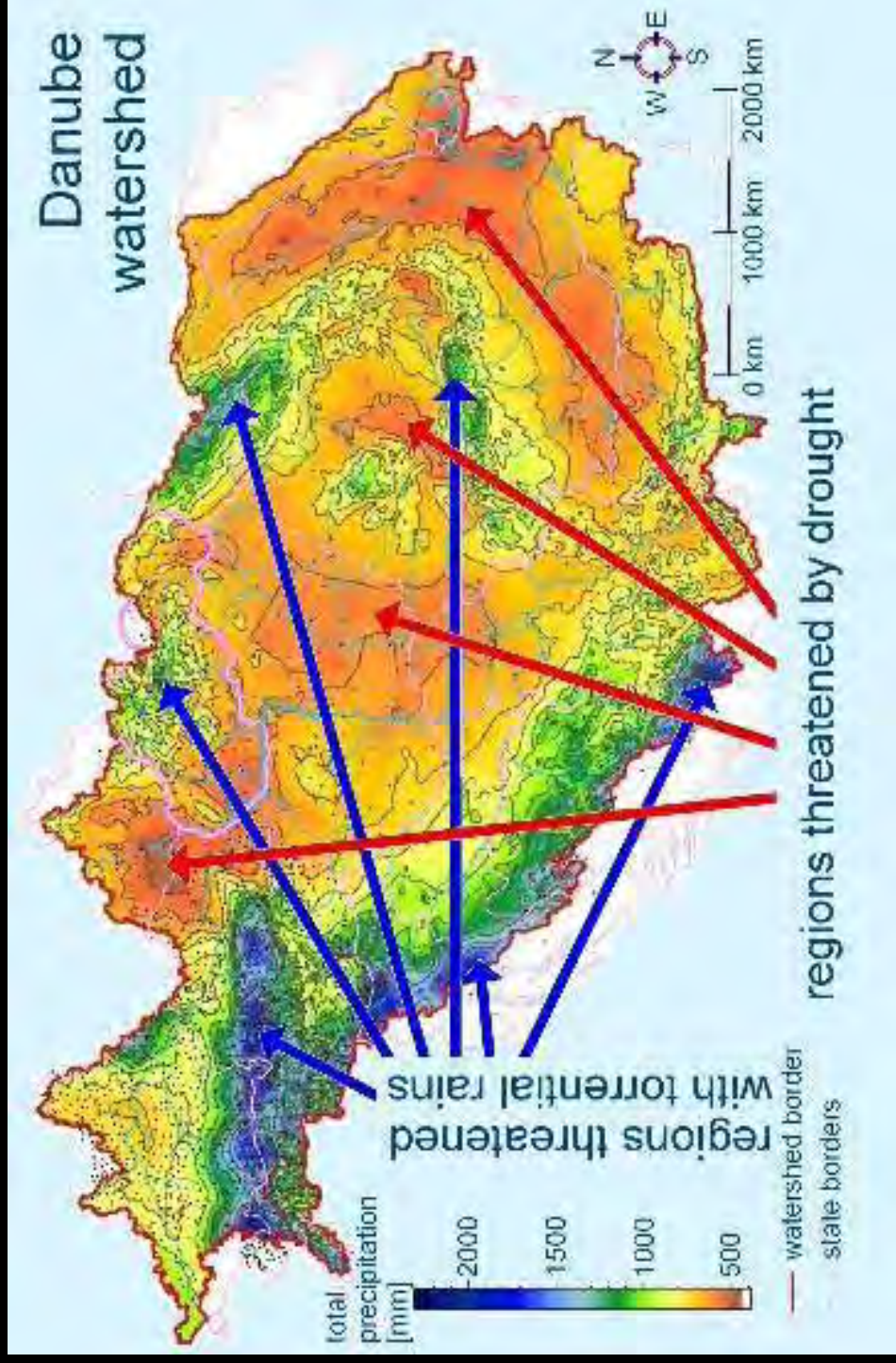
The rain in Slovakia fails mainly on the plain...

HOT CLIMATIC UMBRELLA OF A CITY

PRECIPITATION IN MOUNTAINS AND LOWLANDS – DANUBE WATERSHED

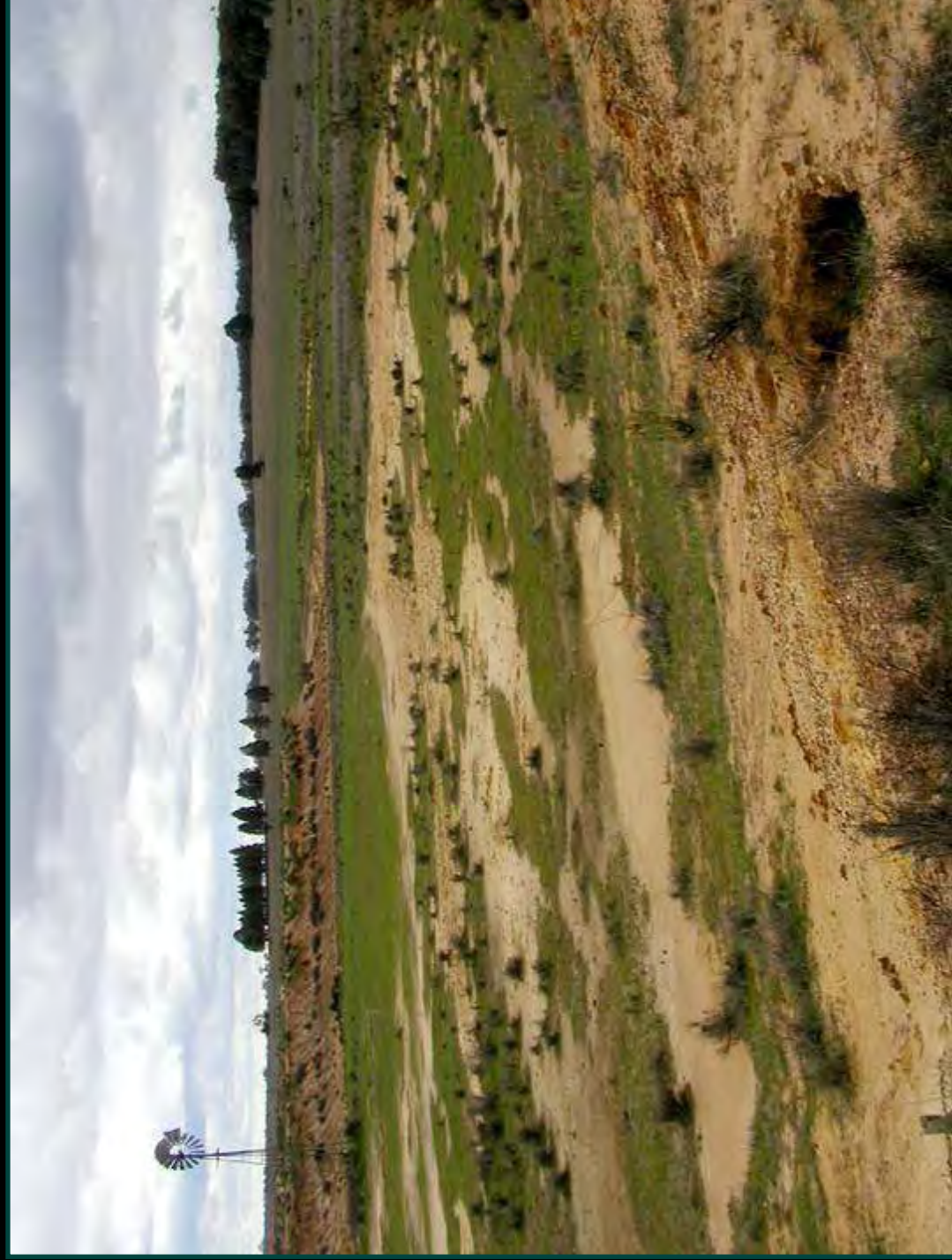

Úbytek vody v krátkém oběhu

- Ztráty vody výparem
x
- Odtok vody do nádrží z povodí
- Dlouhodobě ubývá voda v krajině, krajina vysychá

Desertifikace a obnova krajiny - Austrálie

Desertifikace a obnova krajiny - Austrálie

Desertifikace a obnova krajiny - Austrálie

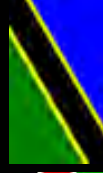

Desertifikace a obnova krajiny - Austrálie

FINGERPONDS - AFRIKA

Sezónní rybníky v záplavových oblastech
východní Afriky

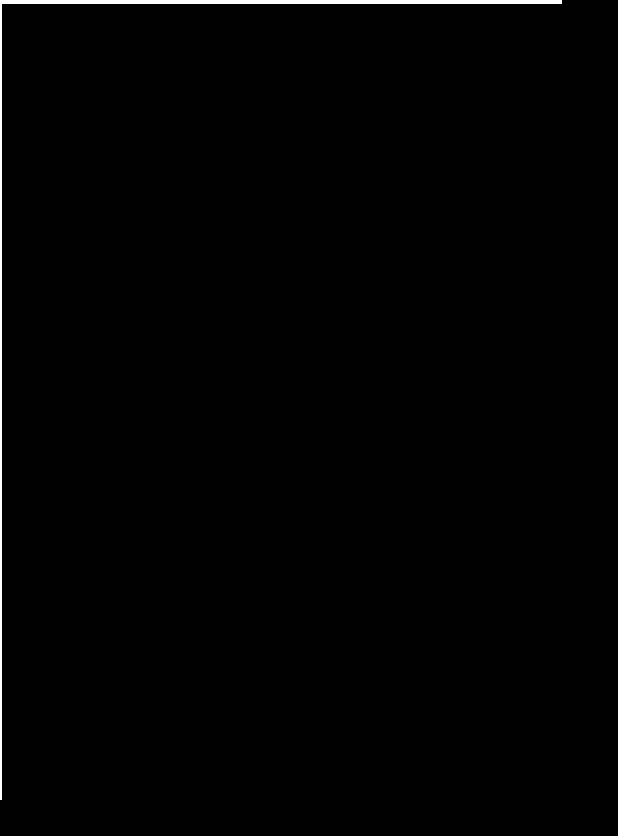
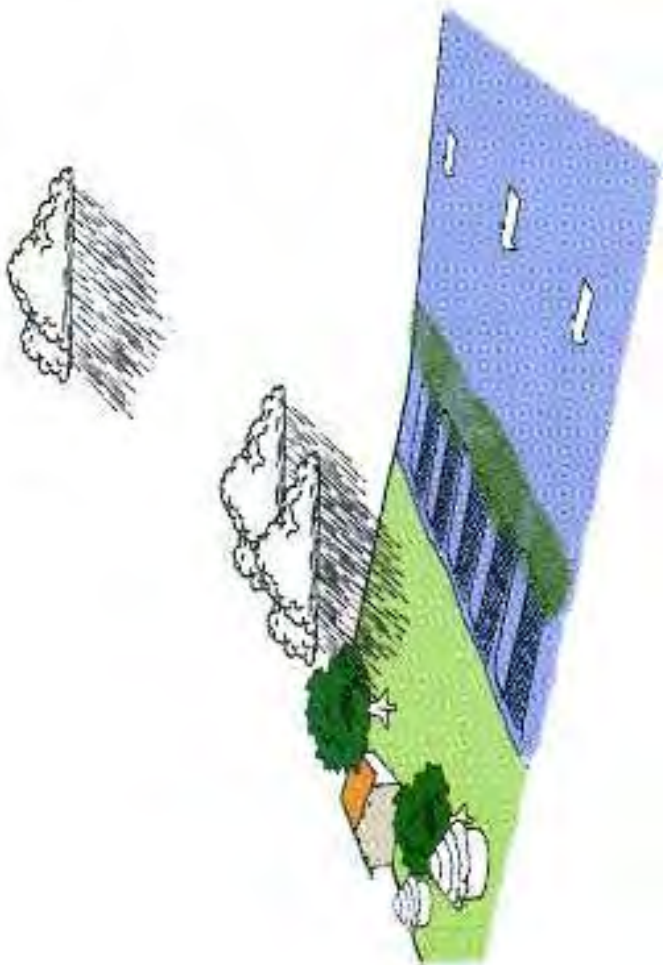
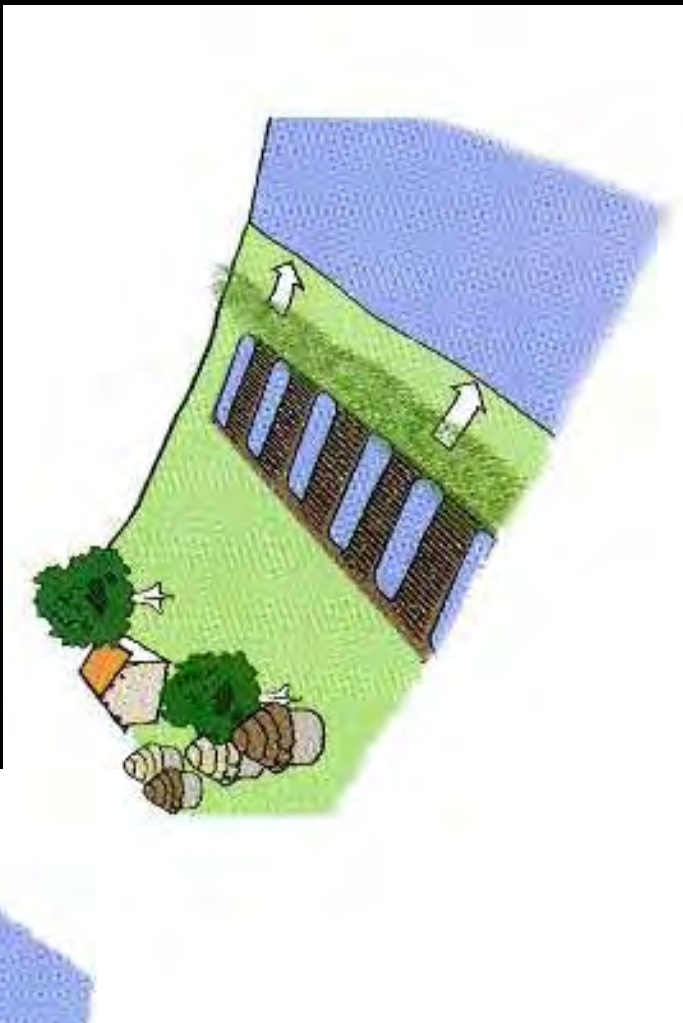

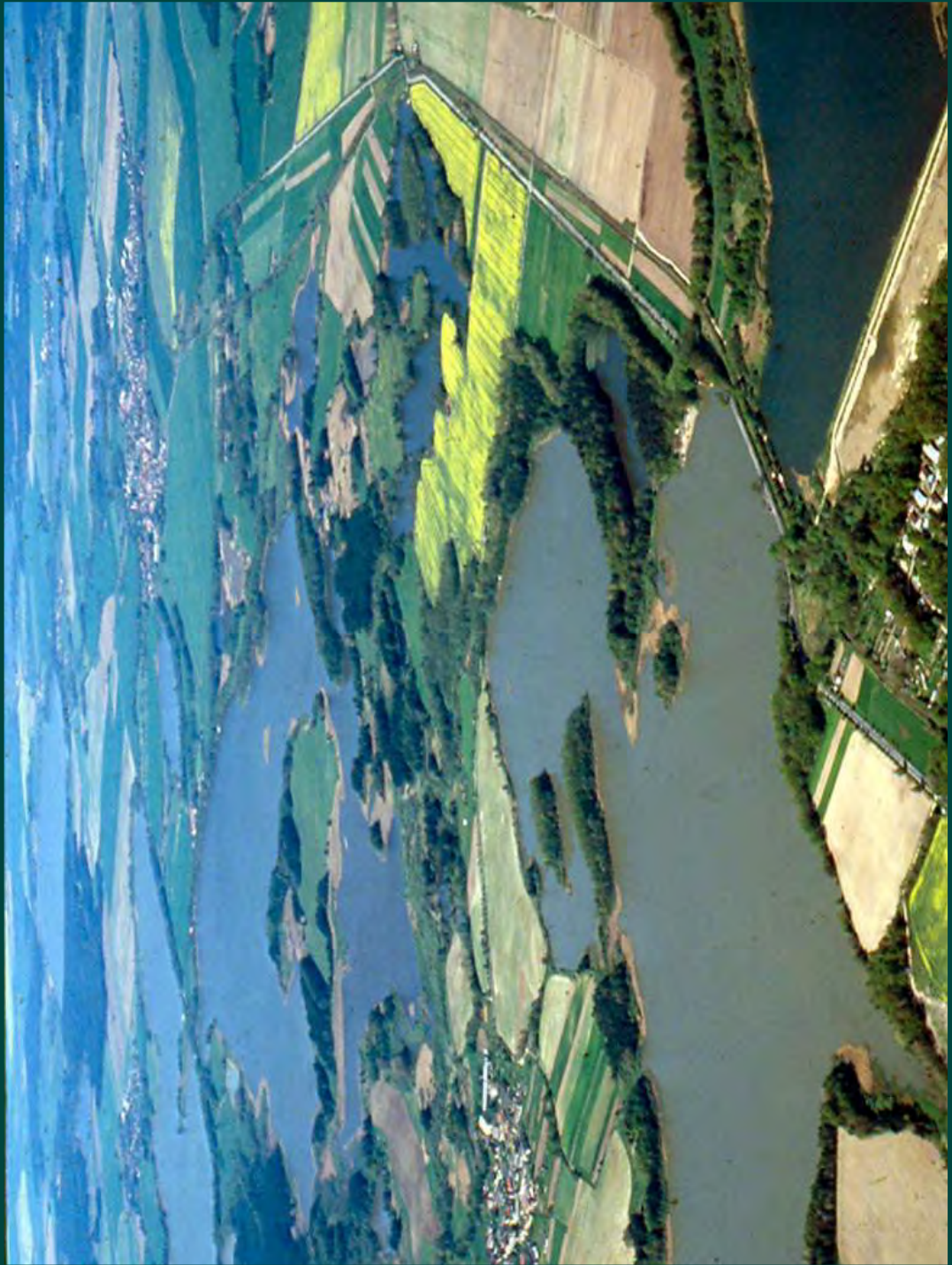

FINGERPONDS - AFRIKA

MOKŘADY:

- WETLANDS -
- FEUCHTGEBITE -
- TERRAINS HUMIDE -
- PEROVLÁŽENYJE ZEMLI -
- MOKRIADE -

IUCN Ramsarská úmluva

Území	zaplavené, zamokřené
Původ	přírozený, umělý
Trvání	dočasné, trvalé
Voda	stojatá, tekoucí, slaná, sladká, brakická
Hloubka	do 15 (6) m (mořská pobřeží)

Patrick Denny

Mokřad je

sezónně nebo trvale mělce zatopená plocha,
kde se běžně vytváří podmínky k rozvoji rostlin
přízpůsobených k životu ve vodě.

MOKŘAD:

- říční niva -
- prameniště -
- lužní les -
- rašeliniště -
- podmáčená smrčina -
- RYBNÍK -

VÝVOJ MOKŘADŮ V ČECHÁCH:

Vysušování malých mokřadů

Rekultivace niv

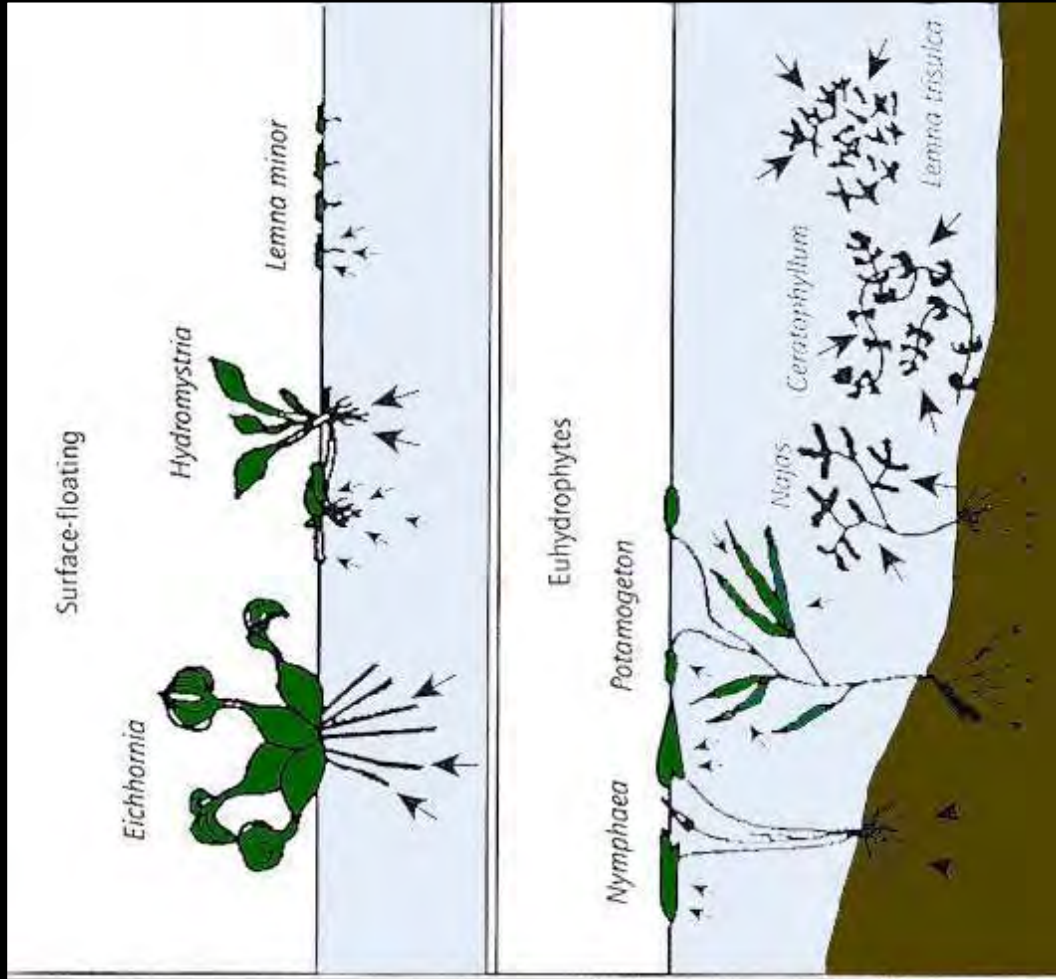
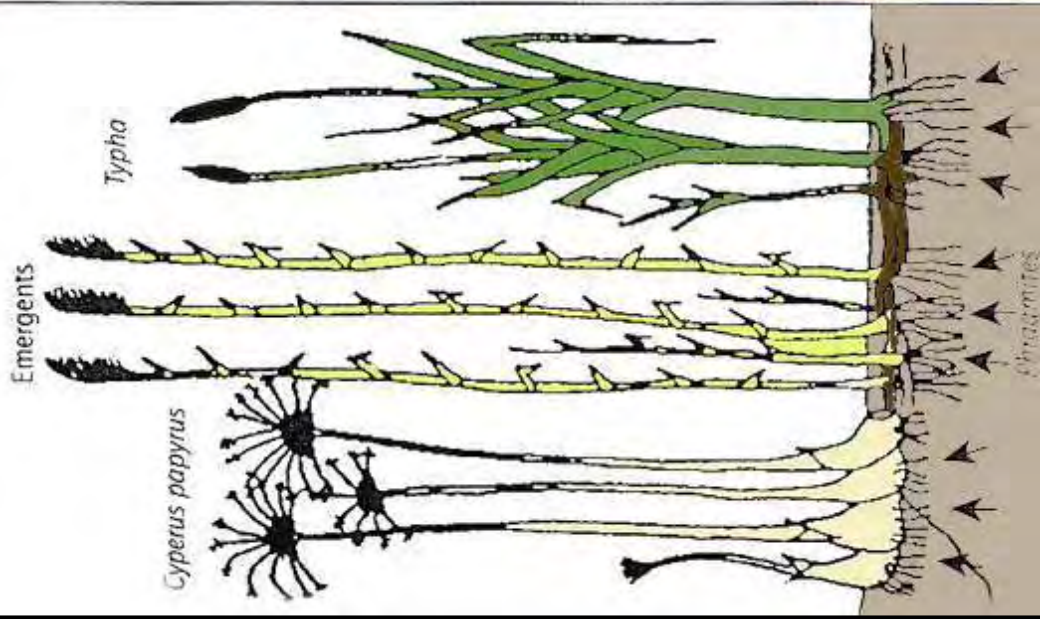
V současnosti – 117 400 ha
z toho polovina rybníků.

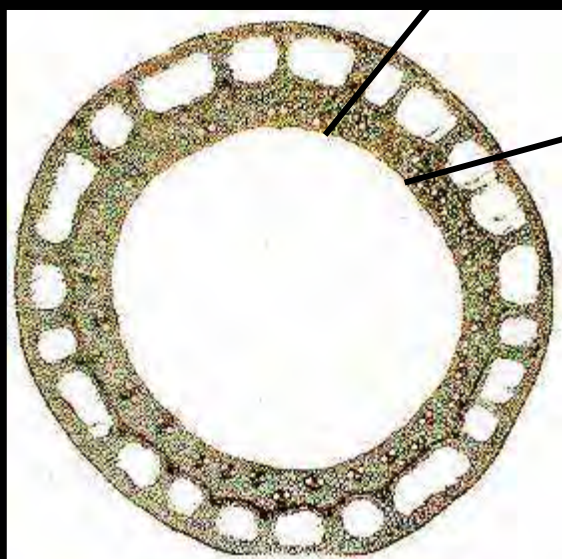
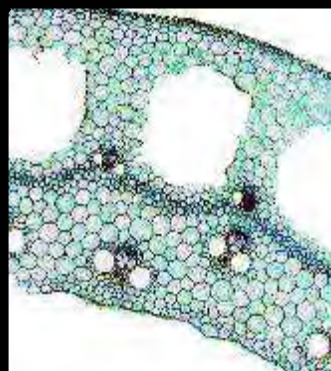
16. století – 180 000 ha rybníků

JAK VRÁTIT VODU DO KRAJINY ?

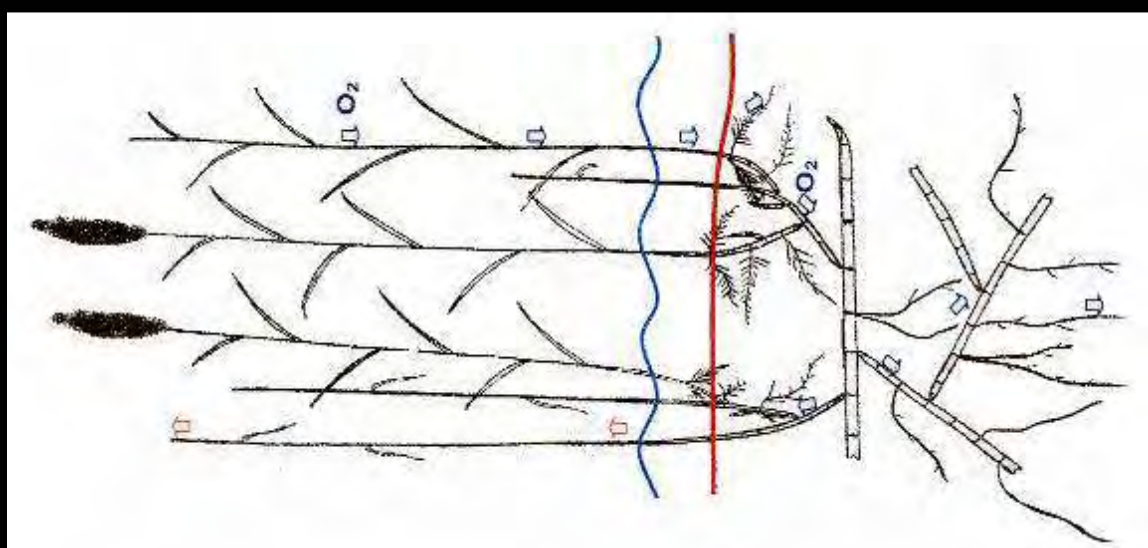
**Retence (akumulace) vody
nad povrchem půdy**

**Říční nivy
Lužnice 2002**

Řez listem

VÝVOJ POČTU RYBNÍKŮ

Období	Plocha <i>Tis. ha</i>	Produkce <i>kg / ha</i>
12 th stol.	neznámá	
14 th stol.	75	40
16 th stol.	180	40
18 th stol.	79	30
1850	35	25
1924	44	81
1956	50	137
1965	50	210
1975	51	328
1985	52	393
1995	52	423

Jan POKORNÝ – Libor PECHAR

ENKI o.p.s.
Dukelská 145
379 01 TŘEBOŇ
Email: pokorny@enki.cz